

ژناني ټه نفال... چيروکي
قوربانيدان و کوټنه دان

4««

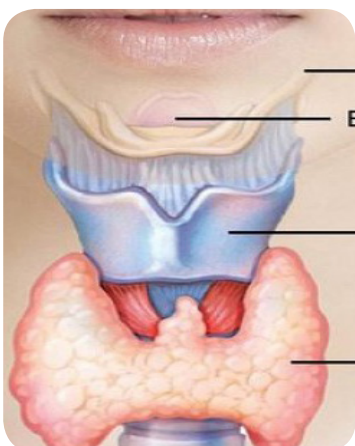
نير و مي ده توانن بينه
هاورپي؟

3««

چوار کچ خه مي
په روه رده کردني منال
ده به نه زانکو

8««

«له کاتي دوگيانيدا غوده
گه وره تر ده بيت»

10««

دهسه لات له گهرميان سميلداره

فوتو: کاوه جاسم/ راگه ياندني ئيداره ي گهرميان

کږبونه ويکي به رپوټوري ده زگا حکوميه کاني گهرميان

نه وږين

له پله و پسته فهرميې کاند
له گهرميان، ريژه ي ژنان له چاو پياوړاندا
زور که مه و ژماره ي به رپوټوران له
ره گزي نير، شش نه ونده زياتري
ريژه ي ژناني به رپوټوره .

به پي پي به دوا دچونه کاني (نه وږين)،
دهسه لات له گهرمياندا سيمايه کي ته واو
نيرانه ي هه به، به شيوه يک له جومگه
و پيکها ته کاني دهسه لات دا به تاييېت
حکومت، ريژه ي ټو ژنانه ي پوستان
هه به زور که م و سنودارن .

ژنه وه به رپوټونه نابريږن .
ټهم رهوشه ي له گهرميان دا هه به،
له ناوچه جياوازه کاني هه ري مي
کورستانيش دا به شيوه ي جياواز
بوني هه به، به تاييېت ټه وه ي تيپيني
کراوه جگه له پارله مان که به پي
ياسا مه رجداري کردوه هه مو خوليکي
۳۰٪ ي ټه نداهه کاني له ره گزي مي بن،
له دهسه لات هه کاني تردا (حکومت و
ټه نجومه نسي دادوه ريبي)، ريژه ي ژنان له
پوستانه بالاکاندا زور که مه، به شيوه يک
ټهم کابينه يه ي حکومت ته نها ۱
وه زيري ژني تيدياه .
له مباره يه وه، د . چومان هه ردي،

به گوږه ي ټهو داتايه ي راډيوي
دهنگ له ريگه ي ئيداره ي گهرميانه وه
دهستي که وټوه، ژماره ي به رپوټوراني
ژن له گهرميان به پوستانه کاني جيگير
و وه کاله ته وه، ۹ به رپوټوره، ته نها
يه کيکيش له وان پوستانه ي به رپوټوري
گشتي هه به ټه واني ديکه به رپوټوري
به رپوټوره رايه تي ياخود فهرمانگه و
ناحيه ن .

هه رچي دهسه لاتي دادوه ريشه، ټه وا
له گهرمياندا ژماره ي ټه و ژنانه ي له م
که رته دا پوستان هه به له سفر نزيک
ده بيت هه وه، به شيوه يک هيج کام له
دادگاکاني سنوره که له لايه ن دادوه ري

کچاني گهرميان ده بنه شاخه وان

6««

کچيک باشتريني قيسي ثا ليکي
نيوده وټه تي شانويه

7««

ژناني ئاواره له کړياريه‌وه ده‌بنه خاوه‌نکار

■ نه‌وژين، نیکار عومه‌ر

نه‌گەر پېشوتږ (مکارم) بۇ دورينى جلوبەرگ روى له بەرگډور کړدېښت، نه‌وا ئېستا خۇى نه‌و رڼله ده‌گنږېت، به‌تابيه‌تى که پاش نه‌وهى خولايکى به‌سەرکه‌وتوبى بينيوه، نامږيکى درومانى به‌ ديارى پېبه‌خسراوه و له‌و رېگه‌په‌وه ده‌توانيت کارى درومانى بۇ خۇى بکات.

نه‌و ژنه يه‌کيکه له ۲۵ ژن له که‌مپى ئاواره‌کانى قوره‌تو له گه‌رميان، که پيکه‌وه به‌شداريى پرژه‌يه‌کيان کړدوه که‌له‌لايه‌ن رېکخراوى خه‌لک بۇ گه‌شه‌پېدان (PDO) به‌ پالېشتى رېکخراوى (TeraTek) نه‌نجامدراوه . ناواخنى نه‌م پرژه‌يه، بريتى بوه له راهيتاننى ژنانى ئاواره له بوارى به‌رگدوريى دا و دواتر دابينکړدننى نامږيکى به‌رگدوريى بۇيان، بۇ نه‌وهى بتوانن کارى به‌رگدورى بکه‌ن و وه‌کو سه‌رچاوهى بږيويى پشنى پېبېه‌ستن . رژه‌ه سه‌هن، به‌رپوه‌به‌رى پرژه‌ه‌کان له رېکخراوى خه‌لک بۇ گه‌شه‌پېدان، بۇ (نه‌وژين) ورده‌کارى پرژه‌ه‌کى خسته‌پو: نه‌م پرژه‌يه له سه‌ره‌تاي نه‌مساله‌وه ده‌ستپيکړدوه و ماوهى ۴ مانگ به‌رده‌وام بوه .

ئاماژه‌ى به‌وه‌شکرد: به‌شداربوانى خوله‌که فيرى خه‌ياتيکړدن کراون، له‌گه‌ل نه‌وه‌شدا راهيتاننيان پيکراوه له‌بارهى چۇنيه‌تى بازارکړدن و دانانى دوکان و فروشگا به‌ پشته‌به‌ستن به‌ تواناکانى خۇيان .

«نامانجى سه‌ره‌کى پرژه‌ه‌که

به‌رزکړدنه‌وهى تواناى ئابورى ژنان بوه، بۇ نه‌وهى پشت به‌به‌ستن به‌ خۇيان، تاکو بچنه بازارپى کاره‌وه». (رژه‌ه) واى وت .
 وتيشى: ژنان خاوه‌نى ئابورى سه‌ربه‌خۇ بن، ده‌توانن پشت به‌خۇيان به‌به‌ستن . وادياره نه‌م هه‌نگاوه، له‌لاى ژنانى به‌شدار ليکه‌وتهى ئيجابى هه‌يه . سه‌عدييه سه‌سه‌ن عه‌لى، خه‌لکى ناحيه‌ى (سه‌عديه‌ى) سر به‌ خانه‌قينه و يه‌کيکه له به‌شداربوانى خوله‌که، دلخۇشى خۇى ده‌رېرى به‌ بونى نه‌م جوره‌خولانه .

بۇ (نه‌وژين) وتى: «نيمه سودمان بينيوه له‌م خوله، وايکړدوه بينيه خاوه‌ن کارى خۇمان، چيتر پشت به‌ که‌سى تر نه‌به‌ستين».
 وتيشى: هاوکات له‌م پرژه‌يه‌دا فيرى کيپرکيى بازار بوين . وهک ژنانى به‌شدار باسى ليئوه‌ده‌که‌ن، گرنگى پرژه‌ه‌که له‌وه‌دا بوه که هه‌م فيرى پيشه‌يه‌ک کراون، هه‌ميش ليئوهى ده‌بنه خاوه‌نکار .
 خلود مه‌ممود ئيبراهيم، خه‌لکى قه‌زاي (شاره‌بان) ه و به‌شداربويه‌کى تىرى خوله‌که‌يه، به (نه‌وژين)ى وت: نيمه

پيش نه‌م خوله، هيچ جوره ئيشيکمان نه‌ده‌زانى، ئيستا هه‌م فيرى درومان بوين و هه‌م ده‌توانين بينيه خاوه‌ن ئابورى سه‌ربه‌خۇى خۇمان .
 وتيشى: پيشتىر نيمه ژيانکيى سه‌ختمان بينيوه، نه‌مان توانيوه ته‌نانه‌ت بۇ بازارکړدن بيينه ده‌ره‌وه‌ش، هه‌ميشه باوک و برا جلى بۇ نيمه هيئاوه، به‌لام ئيستا من هه‌م خه‌ياتم و هه‌م فروشي‌ار. ژنانى به‌شدار چاويان له‌ويه‌که پرژه‌ه‌ى هاوشيئوه بۇ هاوکاريکړدننى ژنانى ديکه‌ى ئاواره به‌رده‌وام بيټ .
 مکارم سه‌باح مه‌مه‌د، خه‌لکى

پاريزگاي سه‌لاحه‌دين و يه‌کيکى تر له به‌شدارانى خوله‌که، بۇ (نه‌وژين) وتى: «هيوادارم نه‌م جوره‌ خولانه بۇ ژنانى تىرى ناو که‌مپه‌که بکړينه‌وه و نه‌وانيش سودمه‌ند بن».
 نه‌م داوايه‌مان روبه‌روى (فيان سابير)، به‌رپوه‌رى پرژه‌ه‌کانى گه‌رميانى رېکخراوى خه‌لک بۇ گه‌شه‌پېدان کړدوه .
 له وه‌لامدا وتى: «به‌دلنليابه‌وه هر هه‌نگاويکمان له‌ده‌ست بيت بۇ خزمه‌تى ژنان به‌گشتى و ژنانى ئاواره به‌تابيه‌تى، ده‌يگرينه‌ به‌ر».

ژناني «عه‌مه‌لى» و کاريگه‌رييان له‌سهر خي‌زان

به‌م «نه‌خۇشيه‌وه» گيرژده‌يه، بۇ (نه‌وژين) وتى: «بيزاريوم به‌ ده‌ست هه‌لسوکه‌وته‌کانى دايکه‌وه، هه‌رچه‌ند هه‌ولى له‌گه‌ل ده‌دم بي‌سوده»
 تويزه‌ريکيش جه‌خت له‌وه ده‌کاته‌وه نه‌م حاله‌ته و کاردانه‌وه‌کانى، کاريگه‌ريى قولى ده‌رونى له‌سهر که‌سى توشبو جي‌دبليت .
 ناسک وه‌حيد، تويزه‌رى ده‌رونى، وتى: «کاريگه‌ريه‌کانى نه‌م سيفه‌ته زورچار دوره‌په‌ريزى دروستده‌کات، هه‌ستى بي‌زاري دروست ده‌کات له ژيانى رژه‌انه‌ى».

نه‌م نه‌خۇشيه، نه‌وه نيه‌يه که هيچ چاره‌سهرى نه‌بيټ، به‌لکو به‌وته‌ى پزيشکيک به‌ دو رېگه چاره‌سهرى ده‌کړيټ .

د. هيمن خورشيد، پزيشکى پسپورى نه‌خۇشيه ده‌رونيه‌کان، بۇ (نه‌وژين) ده‌ليټ: «شيوازي يه‌که‌م به‌کارهيئاننى ده‌رمانى دژه خه‌مؤکيه به‌نه‌خۇشه‌که ده‌رديټ، نه‌م جوره ده‌رمانه کار له‌هاوسه‌نگى جىرى گوپزه‌ره‌وى ده‌مارى وهک (سيروټوسين) ده‌کات که که‌مبون يان زوربونى ده‌بيټه‌هوى تيکچونى بارى ده‌رونى».

زياتر وتى: شيوازي دوهم چاره‌سهرى هۇشى ره‌وتارى (CVT) که تيايدا که‌سى توشبو فيرى به‌ره‌نگاربونه‌وى نه‌خۇشيه‌که و زالبون به‌سهريدا ده‌کړيټ .

هه‌نديکچار ژنان وهک هر حاله‌تيکى ده‌رونى ديکه، که‌سوکارى نه‌و ژنانه‌ى توشى نه‌م حاله‌ته ده‌بن، په‌نا بۇ نوشته و پياوانى ئاينى ده‌به‌ن .
 له‌مباروه، د. هيمن خورشيد، وتى: «خويندنه‌وه‌ى قورشان بۇ که‌سيک باوه‌رې پيى هه‌بيټ و ئيش به‌ فه‌مايشته‌کانى بکات بيگومان ئارام به‌خشه، به‌لام نه‌ک بۇ چاره‌سهرى نه‌خۇشى ده‌رونى».

له‌سهر نانخواردن دو سئ جار هه‌لده‌ستم که‌وچکه‌که‌م ده‌شؤم

نه‌خۇشيه‌م نه‌بوايه»
 حاله‌ته‌کانى دل‌پاوکئ و وه‌سواسى، ته‌نيا ده‌ستشؤردن نيه، به‌لکو له‌وه فراوانتره، بيرکړدنه‌وهى زور له‌شته‌کان و دلنياه‌بون، به‌شيکى تىرى نه‌م نه‌خۇشيه‌ن .
 نيان خه‌ليل، (۲۲) سال، بۇ (نه‌وژين) وتى: «ميزده‌که‌م ده‌لاکه، واهه‌ست ده‌که‌م هه‌مو شت موى پئويه‌يه، هه‌نديکچار له‌سهر نانخواردن دو سئ جار هه‌لده‌ستم که‌وچکه‌که‌م ده‌شؤم».
 به‌رده‌وام بو وتى: «له‌ريکخستننى مال‌وه بچوکترين شت که‌موکورتى هه‌بيټ به‌رگه ناگرم ده‌بيټ چاکى بکه‌م، ته‌نانه‌ت که قاپ ده‌شؤم يه‌کسهر وشکى ده‌که‌مه‌وه».

حاله‌ته‌کانى وه‌سواسى و عه‌مه‌لى، به‌ته‌نيا ژنان روبه‌پوى نابنه‌وه، به‌لکو کچانيش به‌هه‌مانشيئوه توشى ده‌بن .
 شادان مه‌حمود، (۱۸) سال، بۇ (نه‌وژين) ده‌ليټ: «له‌خويندنه‌که‌م دا وه‌سواسم، هه‌ست ده‌که‌م نه‌و وه‌لامانه‌ى نوسيومه هه‌له‌ن».

کيشه‌کانى نه‌م حاله‌ته نه‌ويه‌يه که ده‌بيټه بارگرانى و کيشه بۇ نه‌ندامانى ديکه‌ى خي‌زان و روبه‌پوى نارپه‌ه‌تيان ده‌کاته‌وه .
 يوسرا که‌مال، (۱۸) سال، دايکى

په‌روين، (۴۷) سال، باس له سه‌ره‌تاکانى توشبونى به‌م حاله‌ته ده‌کات و ده‌ليټ: «له‌لادئ ده‌ژيام، سه‌ره‌تا خوم گرټبو به‌ گسکدانى به‌رده‌رگا، ورده ورده زيادى کرد، وازم له‌وه هيئا و خوم به‌ ده‌ستشؤردنه‌وه گرت».

نه‌و ژنه به‌رده‌وام ده‌بيټ له باسکړدننى ئازاره‌کانى و ئاماژه به‌وه‌ده‌کات ماوه‌ى (۱۰) ساله توشى نه‌و حاله‌ته بوه، تاوايليئاهتوه ته‌نانه‌ت بيژ له مي‌ردى خويشى بکاته‌وه .
 به‌ قورگيکى پې له گريانه‌وه ده‌يوت: «بريا هه‌مو ئازاريکم هه‌بوايه به‌س نه‌م

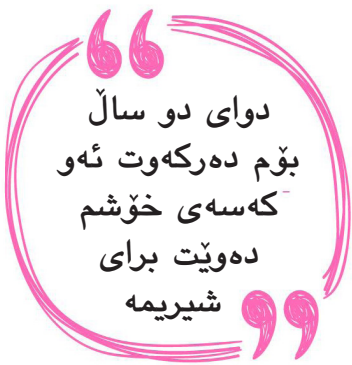
گرنگى به‌ پاکوخاويئى و ريکوپيکى خۇيان و مال‌ه‌کيان ده‌دن، به‌پاده‌يه‌ک که نه‌م حاله‌ته هه‌م خۇيانى توشى کيشه‌ى ده‌رونى کړدوه، هه‌م بۇ خي‌زانه‌کانيشيان ليکه‌وته‌ى ناخۇشى هه‌يه .
 نه‌و حاله‌ته که «عه‌مه‌لى» و «وه‌سواسى» پي‌ده‌وترټ، بريتيه له‌خه‌يالک يان ويته‌يه‌ک که‌به‌توندى دټه ناو زه‌ينى که‌سى توشبو و زورى بۇ دټيت بۇ نه‌وه‌ى کارنيک دوباره بکاته‌وه، خو نه‌گه‌ر که‌سه‌که نه‌و کاره‌نه‌کات، توشى بي‌زاري ده‌بيټ و ئارامى لي‌ده‌برټ .

■ نه‌وژين، ديمه‌ن ئيسماعيل

نه‌گەر هر په‌کيک له نيمه پيش نانخواردن چاريک ده‌ستمان بشوین، نه‌وا (په‌روين) ده‌بيټ چه‌ند چاريک نه‌و کاره بکات و نه‌م حاله‌ته‌ش رژه‌انه ده‌يان و بگره سه‌دان چاريش دوباره ده‌کاته‌ره، هژکاره‌کيشى نه‌ويه دل‌پاوکيى هه‌يه له‌وه‌ى ده‌ستى به‌ پاکى نه‌شؤردبيټ.

نه‌م حاله‌ته‌ى (په‌روين) له کؤمه‌لگادا پيى ده‌وترټيت «عه‌مه‌لى بون»، که مه‌به‌ست له‌و ژنانه‌يه له راده‌به‌در

شیرخواردن کچ و کوڤ له یهک دهکات

هه‌بو بۆم، بۆیه بپاری هه‌سه‌رگه‌ریمان دا».

ئه‌وه‌شی وت سه‌ره‌تا به‌دایکی وتوه و رازی نه‌بوه، وتویه‌تی ئێوه خوشک و برای شیرین، به‌منالێ شیری پورت خواردوه.

ته‌ها کچان نین که بویه‌ته قوربانی، به‌لکو کورانی‌ش توشی هه‌مان حاله‌ت بونه‌ته‌وه.

عه‌لی، ناوی خوازراوی کورێکی ته‌مه‌ن ٢٨ ساله‌ی دانیشه‌توی که‌لاره. وتی: «خۆشه‌ویستی و گرنگدانم به‌ کچێکی مامه‌م، تاده‌هات زیاتر ده‌بو، تا وایله‌ها تاشقی بوم، بۆیه بپارم دا بچمه‌ خوازینی».

ئه‌و گه‌نجه‌ باس له‌وه‌ده‌کات کاتێک چوه‌ته‌ خوازینی، بۆی ده‌رکه‌وتوه ئامۆزاکه‌ی خوشکی شیریه‌تی، به‌لام به‌وه‌یه‌ی دایک و باوکی له‌ ژیان دا نه‌مايون، به‌و کاره‌ی نه‌زانیوه.

ژنان له‌ پێدانی شیر به‌ منالێ یه‌کتی، مه‌به‌ست و هۆکاری جیاوازیان هه‌یه‌، ته‌ناه‌ت له‌م باسوخواسه‌شدا هه‌ندێک بیروباوه‌ری ئه‌فسانه‌یه‌ش تێکه‌ڵ بون.

مریهم، ٤٨ سال، دایکی (ژیان) ه‌ که‌ له‌م چیرۆکه‌دا سه‌ربورده‌ی خۆی گێراوه‌ته‌وه. باسی له‌هۆکاری شیرخواردنه‌که‌ی کرد و وتی: «ژیان به‌ منالێ پێی نه‌ده‌گرت، پێیان وتم که شیر ی ئافره‌تێکی تری بده‌ری تا بتوانێت بکه‌وێته‌ سه‌ر قاچ و پێ بگرێت، بۆیه منیش پۆژانه‌ ژیانم ده‌برده‌ لای پوری و شیر ی پێده‌دا».

ئه‌و دایکه‌ پێیوايه‌ گه‌وره‌ترین هه‌له‌ی له‌ ژیان ی دا کردوه، به‌تایبه‌ت که‌ بوته‌ هۆی ئه‌وه‌ی کچه‌که‌ی نه‌توانێت هه‌سه‌رگه‌ری له‌گه‌ڵ ئه‌و که‌سه‌دا بکات که‌خۆی ده‌یه‌وێت.

بانه، ٢٨ سال، یه‌کتکه‌ له‌ قوربانیا نی ئه‌م حاله‌ته، بۆ (نه‌وژین) وتی: «په‌یوه‌ندی خۆشه‌ویستیم له‌گه‌ڵ کورێکی دراوسێماندا هه‌بو، بێئاگا له‌بونی په‌یوه‌ندیه‌کی تر که‌ ئێمه‌ی پێکه‌وه به‌ستبوه‌وه، کاتێک بپاری زه‌واجمان دا، خێزانه‌که‌مان رازی نه‌بون، وتیان ئێوه خوشک و بران له‌شیره‌وه».

ئه‌و له‌کاتی باسکردنی چیرۆکی ژیانیدا، نه‌یتوانی فرمێسکه‌کانی بشاره‌ته‌وه، ده‌ستی به‌گریان کرد و به‌ده‌نگێکی کزه‌وه باسی له‌ روخانی خه‌ونه‌که‌ی کرد.

زۆرجار ژنانی خزم و ناسیای یه‌کتی، شیر به‌منالێ یه‌کتی ده‌ده‌ن وه‌ک پته‌وکردنی رایه‌له‌ی په‌یوه‌ندیان، به‌لام کاتێک ئه‌م حاله‌ته‌ باس نا‌ک‌رێت، ژیا نی که‌سانێکی تر ده‌شێوێنێت.

ژیان، ٢٥ سال، خه‌لکی که‌لاره، یه‌کتکی تره‌ له‌ قوربانیا نی شیرخواردنی منالان. وتی: «هه‌میشه‌ هه‌ستم جیاواز بو بۆ کورێکی پورم، ئه‌ویش هه‌مان هه‌ستی

پاریزه‌ر: زمكان حه‌مه‌ساله‌ح، بۆ (نه‌وژین) وتی: له‌یاسای باری که‌سی ژماره (١٨٨) ی سالی (١٩٥٩) ی هه‌موار کراو، له‌ چه‌ند ماده‌یه‌کدا ئاسا‌ژی به‌ شیرپێدان کردوه، وه‌کو هۆیه‌کی هه‌میشه‌یی بۆ پێنه‌شیاوه‌کانی هه‌سه‌رگه‌ری، واته‌ دو که‌س خوشک و برای شیر ی بن بۆ هه‌میشه‌ پێنه‌شیاون به‌یه‌ک.

ئه‌م بانه‌مايه‌ رهنه‌گه‌ کێشه‌یه‌کی ئه‌وتۆ نه‌بێت بۆ ئه‌و کچ و کورانه‌ی ئاگاداری په‌یوه‌ندی شیریا نی له‌گه‌ڵ یه‌کتی، به‌لام بۆ ئه‌وانه‌ی به‌م په‌یوه‌ندیه‌ نا‌زانن، ده‌بێته‌ شوک و حاله‌تێکی ناخۆش به‌تایبه‌تی که‌ ده‌یانه‌وێت پێکه‌وه هه‌سه‌رگه‌ری بکه‌ن.

به‌پێی بانه‌ما شه‌ره‌یه‌کان که‌ بانه‌مان بۆ یاسا کارپێکراوه‌کانی هه‌رێم و عێراق، ئه‌و کچ و کوریه‌ی شیر ی دایکی یه‌کتیا نی له‌ منالێ دا خواردبێت، ناتوانن هه‌سه‌رگه‌ری بکه‌ن. سه‌ردار سه‌عید، پێشنوێژی مرگه‌وتی ئه‌بویه‌کی سدیق له‌که‌لار، بۆ (نه‌وژین) ی رونکردوه: ئه‌و منالانه‌ی له‌شیره‌وه خوشک و بران، ماره‌بیا نی له‌ یه‌کتر نایه‌ت.

وتی: «ئه‌و مناله‌ی که‌ شیریه‌که‌ی خواردوه، ده‌بێت ته‌مه‌نی که‌متر بێت له‌ ٢ سال، هه‌روه‌ک ده‌بێت ٥ جار له‌ پێنج کاتی جیاوازا‌دا تیر شیر ی خواردبێت». ئه‌م بانه‌ما شه‌ره‌یه‌، وه‌ک پارێزه‌ریک روینده‌کاته‌وه، بوه‌ به‌ بانه‌ماش بۆ یاسا.

■ نه‌وژین، خۆشبین جه‌لال

پاش دو سال له‌ په‌یوه‌ندی خۆشه‌ویستی له‌گه‌ڵ کورێک دا، (بانه) توشی شوک ده‌بێت کاتێک بۆی ده‌رده‌که‌وێت ناتوانێت له‌گه‌ڵی دا هه‌سه‌رگه‌ری بکات، ئه‌ویش به‌وه‌یه‌ی «برای شیریه‌تی».

شیرپێدانی ژنان به‌ منالێ یه‌کتی، حاله‌تێکی باوی کۆمه‌لگه‌یه‌، به‌لام کاتێک حاله‌ته‌که‌ وه‌کو مۆته‌که‌ی لێدیت بۆ هه‌ندێک له‌ کچان و کوران، که‌ بێئاگان له‌ «خوشک و برایه‌تییه‌» و په‌یوه‌ندی خۆشه‌ویستی له‌نیوانیان دا دروست ده‌بێت.

نیر و می ده‌توانن بانه‌ هاوړی؟

■ نه‌وژین، نیکار عومه‌ر

ئایا جگه‌ له‌ په‌یوه‌ندی خوێن و خزمایه‌تی و هه‌روه‌ها په‌یوه‌ندی خۆشه‌ویستی و هه‌سه‌رگه‌ری، نیر و می ده‌توانن هیچ په‌یوه‌ندییه‌کی تری هاوړیه‌تی له‌نیوانیاندا هه‌بێت؟

به‌رده‌وام په‌یوه‌ندی نیوان هه‌ردو ره‌گه‌ز، یه‌کتک بوه‌ له‌ باسه‌ هه‌ستیار و ئالۆزه‌کان، له‌کاتێکدا ئه‌م په‌یوه‌ندیه‌ له‌ رابردودا زۆر که‌م و سنودار بوه‌ له‌ کۆمه‌لگه‌ی کورده‌واری دا، به‌لام ئێستا هه‌ست به‌ کرانه‌وه‌یه‌ک ده‌ک‌رێت.

پرسپاره‌که‌ ئه‌وه‌یه‌: بۆچی نیر و می هاوړی نه‌بن و له‌به‌رامبه‌ریشدا چۆن ده‌توانن هاوړی بن؟

ئه‌م پرسپارانه‌مان رویه‌روی ژماره‌یه‌ک له‌ هاوڵاتی له‌ هه‌ردو ره‌گه‌ز و له‌ شوێن و پێگه‌ی جیاواز له‌ گه‌رمیا نی دا کرده‌وه، وه‌ک چاوه‌ڕوانیه‌ش ده‌کرا، وه‌لامه‌کان جیاواز بون.

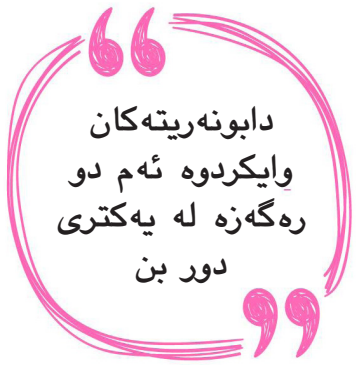
په‌رواز ئه‌حمه‌د، ژنی ماله‌وه‌، دانیشه‌توی ناحیه‌ی زرگاریه‌، پێیوايه‌ ئه‌م په‌یوه‌ندی به‌ستراوه‌ به‌ بیرکردنه‌وه‌ی که‌سه‌کانه‌وه‌.

بۆ (نه‌وژین) وتی: چۆن مێرده‌که‌م پێی ئاساییه‌ من کورێک هاوړیم بێت، به‌هه‌مانشێوه‌ لای منیش ئاساییه‌ که‌ مێرده‌که‌م کچێک هاوړی بێت، زۆرجار ده‌که‌وێته‌ سه‌ر بیرکردنه‌وه‌ی که‌سه‌کان.

وتیشی: «مه‌رج نییه‌ هه‌مو هاوړیه‌تییه‌ک بپوات بۆ په‌یوه‌ندی سۆزدار ی و عیلاقه‌ی لێکه‌وێته‌وه».

هاوڵاتیان جه‌خت له‌وه‌ده‌که‌نه‌وه‌، که‌ ئێستا بونی په‌یوه‌ندی و هاوړیه‌تی له‌نیوان کچان و کوران، باشته‌ر له‌چاو جاران.

عه‌لی ره‌شید، مامۆستا، به‌ (نه‌وژین) ی وت: له‌ پاش گۆڕانکاری و کرانه‌وه‌ی

نامه‌هره‌م په‌یوه‌ندیت هه‌بێت». هه‌ر ئه‌م عیب و شه‌رمه‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌یه‌ که‌ به‌رای توێژه‌ریک، وایکردوه‌ نیر و می سل له‌وه‌ بکه‌ن بین به‌ هاوړی و په‌یوه‌ندیان هه‌بێت.

شاد محه‌مه‌د، توێژه‌ری کۆمه‌لایه‌تی، به‌ (نه‌وژین) ی وت: هه‌ر له‌سه‌ره‌تاوه‌ کچ و کوپ له‌یه‌ک جیاده‌کرێنه‌وه‌، پێیان ده‌وترێت نابێت نزیک یه‌کتر بینه‌وه‌، وه‌ک ئه‌وه‌ی دوژمن یه‌کتر بن، بۆیه لێره‌وه‌ ده‌کرێن به‌ دوژمن یه‌کتر.

په‌رواز، جه‌خت له‌ قسه‌کانی توێژه‌ره‌که‌ ده‌کاته‌وه‌ و ده‌لێت: «دابونه‌ریته‌ کۆمه‌لایه‌تییه‌کانی گه‌رمیا نی، زیاتر له‌ناوچه‌کانی تر، وایکردوه‌ ئه‌م دو ره‌گه‌زه‌ له‌ یه‌کتی دور بن و زۆرجاریش سل له‌یه‌ک بکه‌نه‌وه‌، ئه‌مه‌ش له‌ترسی قسه‌ی نیۆ کۆمه‌لگه‌».

بۆ چاره‌سه‌ری ئه‌مه‌ش، (شاد محه‌مه‌د)، پێیوايه‌ پتویسته‌ له‌سه‌ره‌تاوه‌ منالان وا په‌روه‌رده‌ بک‌رێن که‌ ره‌گه‌زه‌کان ته‌واوکه‌ری یه‌کتین و هۆشیار بک‌رێنه‌وه‌ هه‌تا به‌شێوه‌یه‌کی ته‌ندروست و شیاو مامه‌له‌ بکه‌ن.

هاوڵاتییه‌کی دیکه‌ هه‌مو جوړه‌ هاوړیه‌تییه‌کی نیر و می به‌ (ناشه‌ری) ده‌زانێت.

توفیق محه‌مه‌د، گوندنشین، بۆ (نه‌وژین) وتی: به‌هه‌مو شێوه‌یه‌ک ره‌تی ده‌که‌مه‌ چ هاوړینم چ کچ هاوړی کوریا نی هه‌بێت.

وتیشی: «چونکه‌ ناشه‌رییه‌ و له‌نیۆ دابونه‌ریتی ئێمه‌دا ئه‌م شته‌ زۆر عیبیه‌ که‌ جگه‌ له‌ که‌سی نزیک یه‌کت له‌گه‌ڵ

به‌پێچه‌وانه‌وه‌ کار به‌وه‌گه‌شته‌وه‌ که‌ کچان و کوران بین به‌ هاوړی زۆر نزیک و دلسوژی یه‌کتی.

دلنیا ئه‌نوه‌، چالاکوان، پێیوايه‌ هاوړیه‌تی کچ و کوپ «په‌یوه‌ندییه‌کی جوان و پیرۆزه»، واشیده‌بینیت هه‌ندیکجار ئه‌و هاوړیه‌تی و رێزگرتنه‌

له‌ نیوان ره‌گه‌زی به‌رانبه‌ر هه‌یه‌ له‌ نیوان هاوړه‌گه‌زان دا به‌ دی نا‌ک‌رێت. به‌پێچه‌وانه‌ی ئه‌و سێ رایه‌ی سه‌ره‌وه‌،

پاش 31 ساڵ ژنه قوربانيهك دهگهړيټه‌وه لای گۆره به‌كۆمه‌له‌كان

■ **نەوژین، زریان محەمەد**

له‌سالیادی تاوانی ئەنفال دا، به‌ده‌ستپێشخەریی سەرۆکی کۆماری عێراق، ژماره‌یه‌ك قوربانی و چالاکوانی ئەنفال به شاندیک سەردانی شاری (سەماوه‌)ی ناوه‌ندی پارێزگای (موسەنا)یان کرد له خواروی عێراق، که یه‌کێکه له‌و ناوچه‌یه‌ی ژماره‌یه‌کی زۆر کۆری به‌کۆمه‌لی ئەنفالی تێدايه .

یه‌کێک له ئەندامانی ئەو شاندە (شازاده حسێن) بو، که خۆی ژینکی قوربانی ئەنفاله و له‌دوای راپه‌رپنیشه‌وه وه‌کو

چالاکوان له‌و بواره‌دا چالاکه . له‌باره‌ی سەردانه‌که‌یه‌وه (نەوژین) ئەم دیداره‌ی له‌گه‌ڵ سازدا .

■ **ئەم سەردانه‌ی تۆ بۆ سەماوه چۆن بو و له‌لایەن کێوه بانگه‌یشت کراوی؟**
ئێمه له‌لایەن سەرۆک کۆماری عێراقه‌وه بانگه‌یشت کراین، که له ۱۵ کەس پێکهاتبوین، ٦ که‌سمان گه‌رمیانی بوین، به ئامانجی سەردان کردنی گۆره‌به کۆمه‌له‌كان بانگه‌یشت کراین له شاری سەماوه .

■ **پێشوازیکردنی خه‌لکی عێراق چۆن بو بۆ ئێوه؟**

پێشوازییه‌کی گه‌رمیان لێکردین چ له‌لایەن گه‌لی عێراقیه‌وه بێت چ له‌لایەن پارێزگاری سەماوه و نوێنهری نه‌ته‌وه یه‌كگرتوه‌كانیشه‌وه که له‌وئ ئاماده بون .

■**له‌وئ چیت بینی؟**
که چوینه سەر گۆره به کۆمه‌له‌كان دو که‌له‌سەرم بینی ه‌ی گه‌وره و منالیش بو له‌گه‌ڵ ئێسقانی قاچه‌كان که ئه‌ویش ه‌ی منال بو، له‌گه‌ڵ پشتووتنیک و کراسیکی کوردی ژنان له‌گه‌ڵ یه‌ك تاک گواره و تاقمیکى دان له‌گه‌ڵ کلاویکی پیاوانه . ئەمەش دەرخه‌ری ئەوه بو که ئەوانه کوردیون و کرابونه ژیر خۆله‌وه .

سەر‌تا که رۆشتینه ئه‌وئ هه‌ستیکی خۆشم هه‌بو، به‌لام که ئەوانه‌م بینی هه‌ستم به ئازار کرد و بیتاقه‌ت بوم نه‌مانتوانی خۆمان رابگرین ته‌نانه‌ت بیانیه‌کانیش که له‌گه‌لمان بون ده‌گریان ئەوه‌نده قورس بو بینی‌ی ئەو شتانه .

■ **ئەم سەردانانه تاجه‌ند ده‌کرێت بێته مایه‌ی ناساندنی دۆسیه‌ی ئەنفال؟**
به‌لێ رۆلی هه‌یه، ئەو که‌نالانه‌ی که له‌وئ بون لێیان پرسین به‌تایبه‌ت ئەوانه‌ی ولاتانی تر که بۆچی وامان لێکراوه؟ وتمان ته‌نها له‌بەر ئەوه‌ی کورد بوین، قوربانیه‌كان خه‌لکی مه‌ده‌نی بئ زیان بون، هه‌مو شوان و جوتیار بوین، ئەگینا ه‌یچی ترمان نه‌کردبو .

■ **ئاماده‌ی جارێکی دیکه برۆیته‌وه بۆ سەماوه و سه‌یرکردنی گۆره به‌کۆمه‌له‌كان؟**

به‌لێ ئاماده‌م هه‌رکات و له هه‌ر جێگه‌یه‌ك گۆری به کۆمه‌لی لێیتت بپۆم، چونکه که ئەوانه‌م بینی وام هه‌ست ده‌کرد بۆ لای زیندویه‌ك رۆشتوم، وه‌ك ئەوه وابون که زیندو

و به‌ده‌م شێلا‌نی قوره‌که‌وه، باسی له‌وه‌ده‌کرد به‌م کاره توانیویه‌تی مناله‌کانی پێگه‌یه‌نیت و چوار کوپ و کچی بون به خێزاندار و تاکه کچیکی ماوه .

جه‌بار، یه‌کێک له دو کوپه‌که‌ی میمه‌که (سه‌بیحه) بو، به تۆنیک له پێزانینه‌وه

بن بۆمان .

■ **جگه له تۆ ژنی دیکه له شانده‌که‌دا به‌شدار بو له گه‌رمیانه‌وه؟**
ئافره‌تێکی ترم له‌گه‌ڵ بو به‌ناوی (ئامینه) که له گه‌رمیانه‌وه رۆشتین له‌گه‌ڵ ٤ پیاو .

■ **زانباریمان به‌ده‌ست گه‌شتوه که پێیان وتون منالێ کورد له کاتی ئەنفالکردندا ماون له عێراقن، ئەمه به خودی خۆت وترا یان به هاوڕێکانت وترابو؟**

به منیان نه‌وتبو، به‌لکو به‌و ئافره‌ته‌کانی تر که له‌گه‌لمان بو ئەوه‌یان باس کردبو . ئەو که‌سانه‌ی که له‌گه‌لیان بون عه‌ره‌ب بون وتبویان کوپێک لێره‌یه به ناوی (هیدایه‌ت) ئێستا پله‌ی قازی هه‌یه لێره، ئەو له مناله ئەنفالکراوه‌کانه له ۱۹۸۸، ئەو کات منالێ ته‌مه‌ن ۲ بۆ ۳ ساڵ بوه و خه‌لکی ئەوئ بردویانن بۆ خۆیان و کړیویه .

■ **که ئەمه‌تان بیست هه‌لۆیستان چی بو؟**

دره‌نگ ئەوه‌مان زانی و له کاتی گه‌رانه‌وه‌مان دا بو، به‌لام داوامان کردوه به‌دواداچون بکری‌ت بۆ ئەوانه‌ی که ماون له دوا‌ی ئەو کاره‌ساته .

■ **ئێوه داواکاریتان چی بو و چ به‌لێنێکتان پێدرا له لایەن حکومه‌تی عێراقی و پارێزگاری موسه‌ناوه؟**
ئێمه داوامان کردوه ئەو گۆره به‌کۆمه‌لانه هه‌لب‌درێنه‌وه و پارێزگاری موسه‌ناش به‌لێنی پێداین له‌گه‌ڵ (دکتۆر به‌ره‌م) که به شایه‌تی ولاتانی تر هه‌لب‌درێنه‌وه و بنێردێنه‌وه بۆ شوێنی خۆیان . بپاریش بو بمانبەن بۆ نوگره سه‌لمانی‌ش، به‌لام کات نه‌ما‌بو، ئەگینا ده‌یان بردین، چونکه زۆری نه‌ما‌بو پێی بگه‌ین .

ژنانی ئەنفال... چیرۆکی قوربانیدان و کۆلنەدان

■ **نەوژین، دیمەن ئیسماعیل**

(ئامینه) ژینکی ئەنفاله، سەرباری ئەو ئازار و نه‌هامه‌تیانه‌ی به‌سه‌ری ماتوه له پرۆسه‌ی ئەنفال دا، به‌لام چۆکی دانه‌داوه و به‌رده‌وام بوه له‌ژیان .

نمونه‌ی که‌سانی وه‌کو (ئامینه)، له‌نێو ژنانی قوربانی تاوانی ئەنفال دا زۆرن، به‌تایبه‌تی که پاش بێسه‌روشوێنبونی هاوسه‌ر و باوک و برا‌ک‌نیان، ئەرکی سه‌ره‌کیی به‌خێوکردن و به‌پێو‌بردنی خێزانه‌کانیان که‌وتوه‌ته ئه‌ستۆ .

ئامینه سا‌له‌ح، ٤٣ سا‌ل، له پرۆسه‌ی ئەنفال دا ماوه‌ی ٧ مانگ له زیندانی نوگره‌سه‌لمان ماوه‌ته‌وه . پاش ٣١ سا‌ل له‌و تاوانه، ه‌یشتا دیمه‌نه ترسناکه‌کانی ئەو پرۆسه‌یه له‌پێش چاوی دا ته‌ل‌خ نه‌بوه، به‌تایبه‌ت دیمه‌نی ئەو دایکه‌ی که به مردوی ٣ رۆژ مه‌مکی له ده‌می مناله کۆریه‌که‌ی بو .

ئەو مه‌رگه‌ساته ئەگه‌رچی تائێستاش ئازاری ده‌دات، به‌لام نه‌بوه هۆکاری ئەوه‌ی ئەم ژنه ده‌ستبه‌رداری ژیان ببێت، به‌لکو توانیویه‌تی په‌ره به‌توانا‌کانی خۆی بدات له‌ بواری درو‌مانی دا و ئێستاش له به‌شی درو‌مانی به‌پێوه‌رایه‌تی راهێنان و به‌کارخه‌ستنی پێشه‌یی گه‌رمیان دا راهێنه‌ره .

پرۆسه‌ی ئەنفال، له سا‌لی ۱۹۸۸ ده‌ستی پیکرد، ئەم کرده‌وه به ۸ قۆناغ ئەنجام‌درا، که‌به پێی ئاماره‌كان ۱۸۲ هه‌زار م‌و‌قی کرده‌وته قوربانی .

ژنانی ده‌رباز‌ب‌وی ئەم پرۆسه‌یه، زۆر دهر‌ف‌ه‌ت و بواریان قۆستوه‌ته‌وه بۆ ئەوه‌ی بتوان خۆیانی تێدا به‌سه‌لمێتن و له رێگه‌یه‌وه بژێویان دا‌بین بگه‌ن .

سه‌بیحه ئەحمه‌د، ۵۹ سا‌ل، له ناحیه‌ی رزگاریی داده‌نیش‌یت و پاش

تۆره كۆمه لایه تییه كان ژنان دهكه نه خاوهن كار

■ نه‌وژین، فاتمه جمعه

ئەگەر پښتر (ماريا) بیویستایه کهرسته دروستکاره‌کانی بفرۆشیت، ئەوا یان دەبو دوکانیک دابنیت، یاخود له‌لای دوکانداره‌کانی بازار ساغیان بکاته‌وه، به‌لام ئیستا هەر له ماله‌وه و له ریگه‌ی تۆره کۆمه‌لایه‌تییه‌کانه‌وه، ئەو کاره ده‌کات.

له‌ئێستادا به‌شیکی به‌رچاو له ژنانی ده‌ستره‌نگین، له‌ریگه‌ی ته‌کنه‌لۆژیا و به‌تایبه‌ت تۆره کۆمه‌لایه‌تییه‌کانه‌وه، بون به‌خاوه‌نی کارى تايبه‌ت به‌خۆیان، ئەوان له ماله‌وه کهرسته‌کان ئاماده ده‌کەن و له‌ریگه‌ی ئەو تۆرانه‌وه کپیارى بۆ ده‌دۆزنه‌وه و به‌ره‌مه‌که‌یان ساغ ده‌که‌نه‌وه.

ماریا عه‌زیز، ۲۳ ساڵ، ماوه‌ی ساڵ و

نیوچکه‌ کارى ده‌ستى و رازاندنه‌وه‌ی ئاهه‌نگه‌کان ده‌کات و له‌ ریگه‌ی تۆره کۆمه‌لایه‌تییه‌کانه‌وه کاره‌کانی ده‌خاته‌رو. «من له‌دوکاندا کارناکه‌م، به‌لکو له‌ماله‌وه کاره‌کانم ده‌که‌م و له‌ ریگه‌ی ئەو په‌یجه‌ی که هه‌مه‌خه‌لکی له‌شوێنى جی‌اوازه‌وه داواى کاره‌کانم ئەکه‌ن». (ماریا) وای وت.

به‌وپێشه‌ی به‌شیکی زۆرى خه‌لکی

له‌ماله‌وه کار ده‌که‌م و له‌ریگه‌ی ئینته‌رنیته‌وه ده‌یفرۆشم

سودمان وه‌رگرتوه له‌و گروپانه‌ی کپین و فرۆشتنیان تییدا ده‌کریت

ته‌کنه‌لۆژیا و به‌تایبه‌ت تۆره کۆمه‌لایه‌تییه‌کان به‌کارده‌ین، ئەمه وایکردوه کارى ئەو کچانه ئاسانتر بێت بۆ گه‌یشتن به‌ کپیاره‌کانیان. دلنیا، ۲۶ ساڵ، له‌گه‌ڵ خوشکه‌که‌ی دا گروپیکى تايبه‌تیان هه‌یه و بابته‌ی جوانکاریى ده‌فرۆشن.

وتی: «گروپیکمان هه‌یه له‌و ریگایه‌وه بابته‌کانمان بلۆده‌که‌ینه‌وه، به‌وپێشه‌ی ئیستا به‌شیکی باشى خه‌لک ته‌کنه‌لۆژیا به‌کارده‌ین، بۆیه بابته‌کان زوتر ده‌چنه ناو خه‌لکه‌وه».

به‌شیکی تر له‌ ژنان ئەمشێوازه له‌کارکردن وه‌ها ده‌بینن که کات و جیگه‌یه‌کی ئەوتۆى ناوێت و ده‌شتوانن له‌ پالیشی دا کارى دیکه بکه‌ن.

بوشرا، ۲۳ ساڵ، مامۆستایه‌کی دانیشتوی که‌لاره. له‌ پال ئەوه‌شدا کارى دیزاین و رازاندنه‌وه‌ی گول و سه‌رمیزی ئاهه‌نگه‌کان ئەنجام ده‌دات، بۆ دۆزینه‌وه‌ی کپیاریش پشت به‌ تۆره کۆمه‌لایه‌تییه‌کان ده‌به‌ستێت.

وتی: «ماوه‌ی دو ساڵه‌ کارى رازاندنه‌وه می‌زی ماره‌بهرین و دیزاینی گولێ ده‌ستى

و چه‌ند کاریکی تری ده‌ستى ده‌که‌م، سه‌ره‌تا ئیشم بۆ خۆم ده‌کرد، به‌لام دواتر له‌ریگه‌ی تۆره کۆمه‌لایه‌تییه‌کانه‌وه کاره‌کانم نمایش کرد و خه‌لکی زۆر داوایان لێده‌کردم، منیش کاره‌که‌م گه‌وره‌تر کرد».

ئهم ریگه و شیوازه ئەگەر بۆ هه‌ندیک له‌ ژنان سودی مادبى هه‌بویت و کارى بۆ ده‌ستخستبن، ئەوا بۆ ژنانی دیکه ئاسانکاریه‌کی باشه و ته‌نانه‌ت ئیلهام به‌خشیشه.

شلیک سلیمان، ۲۰ ساڵ، له‌وباره‌وه بۆ (نه‌وژین) وتی: «من سودم وه‌رگرتوه له‌ به‌شیک له‌ گروپه‌کان که خانمان به‌ریوه‌ی ئەبن».

ئهم کاره هانی (شلیک) و (شینى)ى هاوڕیى داوه بۆ ئەوه‌ی گروپیکى تايبه‌ت به‌ دروستکردنى شیرینی له‌ تۆرى کۆمه‌لایه‌تى فه‌یسبوک دروستبکه‌ن.

شینى، له‌وباره‌وه وتی: «سودمان وه‌رگرتوه له‌ هه‌ندیک گروپ که تییدا کپین و فرۆشتن به‌ که‌لوپه‌لی جی‌اواز و به‌ره‌م و کارى ده‌ستى ژنانه‌وه ده‌کریت، ئەمه‌ش هانده‌ریکی سه‌ره‌کیمان بوه».

ده‌ستره‌نگینیك به‌بى دوکان و فرۆشگا

■ نه‌وژین، نازنه‌نین گۆدان

ئەگەرچی ده‌رچوى به‌شى كۆمپيوته‌ره و له‌ ده‌زگایه‌کی ئەمنى دا فه‌رمانبه‌ره، به‌لام ئەمه واینه‌کردوه که نه‌توانی‌ت خولپای بۆ کارى ده‌ستى و درومان پشتگوێ بخت، به‌لکو به‌پێچه‌وانه‌وه توانیویه‌تى په‌ره به‌و به‌هره و خولپایه‌ی بدات.

سۆلاف مه‌حمود، ۲۹ ساڵ، ده‌رچوى په‌یمانگای کۆمپيوته‌ره، ماوه‌ی ۶ ساڵه وه‌کو یه‌که‌م کارمه‌ندى سه‌ربازى له‌ ره‌گه‌زى من، له‌به‌شى نیشینگه‌ی گه‌رمیان دامه‌زراره، سه‌ربارى ئەوه‌ش وه‌کو خانمیکى ده‌ستره‌نگین کارده‌کات. ئەو سه‌زه‌ی (سۆلاف) ده‌گه‌پێته‌وه بۆ سه‌رده‌مى منالێ، که هه‌میشه له‌و قوناغه‌دا کاتیک له‌گه‌ڵ هاوڕیکانى یاریی کردوه، کارى ده‌ستى و جلوبه‌رگى بوکه‌له‌ی ئاماده کردوه، هه‌ر له‌وکاته‌وه بپیار ده‌دات و ده‌لێت: «رۆژیک ده‌بم به‌خه‌یاتیکى باش».

داوى تپه‌پرینی سالان، (سۆلاف) توانیویه‌تى په‌ره به‌و به‌هره‌یه‌ی خۆى بدات و ئیستاش وایله‌تاه‌وه که جگه له‌ گه‌رمیان، له‌ شاره‌کانی دیکه‌شه‌وه خواست له‌سه‌ر ئەو به‌ره‌مانه هه‌بێت که ده‌یانچنی‌ت و ده‌یاندوړی‌ت.

سه‌بارة به‌کاره‌کانیشی، وه‌کخۆی ئاماژه‌ی بۆ دا، زیاتر کارى چینی له‌سه‌ر: سنگى مه‌کسى، کراس، هێله‌ک، که‌اوسه‌لته، کۆلوانه، کالو و له‌چک، به‌رگی گۆشه‌ی قه‌نه‌فه و سه‌رمیز ئاماده ده‌کات.

سۆلاف، باس له‌وه ده‌کات سه‌زى بۆ کارى چینی وایلیک‌ردوه که رۆژانه راده‌به‌ده‌ر ئەو کاره بکات، به‌تایبه‌تى له‌ رۆژانى بۆنه‌کانى وه‌ک جه‌ژن و نه‌ورۆزدا.

حه‌زم بۆ کارى چینی وایلیک‌ردم کاریکى زۆر بکه‌م

ئەگەر ژن بیه‌ویت کاریکى باش بکات، ده‌توانی‌ت

ده‌لێت: «من هه‌مو ئەو کارانه‌ی ده‌یکه‌م خۆشم ئەوین، هه‌ز و خولپایه‌کی زۆرم بۆ کارى چینی هه‌یه، بۆیه زیاتریش کارى چینی بۆ دیت».

ئهو هاوسه‌رگییى کردوه، به‌لام وه‌کخۆی ئاماژه‌ی بۆ ده‌کات له‌نیوان کار و ده‌وام و خه‌یزان دا، «هاوسه‌نگیه‌کی باشی» راگرتوه.

ده‌لێت: «من رۆژى تايبه‌تیشم هه‌یه که کارناکه‌م و ته‌نها له‌گه‌ڵ خه‌یزانه‌که‌م کاتیکى خۆش به‌سه‌ر ده‌به‌م، بۆیه تاونیومه هاوسه‌نگى رابگرم».

زۆربه‌یجار که‌سه‌کان بۆ کارکردن و ناساندنى به‌ره‌مه‌کانیان، په‌نا ده‌به‌نه به‌ر دوکان و فرۆشگاگان، به‌لام (سۆلاف) وچه‌ند سالێ دور و درێژه ته‌نها له‌ماله‌که‌یدا کارده‌کات.

باس له‌وه‌ده‌کات زۆرجار ده‌لێن کارکردن له‌مال دا سودی نیه له‌چاو کارکردن له‌ دوکان دا، به‌لام پێیوايه ئەگەر کاره‌که جوان بێت ئەوا شوین گرنگ نییه.

ئەگەر پښتر هەر دهم به‌ دهم ناویانگی کاره‌کانى (سۆلاف) رۆشتی‌ت، ئەوا ئیستا تۆره کۆمه‌لایه‌تییه‌کان ئەو کاره‌ی بۆ ده‌که‌ن. ئەو له‌ تۆرى کۆمه‌لایه‌تى فه‌یسبوک په‌یجیکى بۆ نمایشکردنى

کاره‌کانى داناره و هه‌ر له‌و ریگه‌یه‌شه‌وه به‌ کپیاره‌کانی ده‌کات. سۆلاف باس له‌وه‌ده‌کات که هه‌رگیز بیرى له‌وازه‌یتان له‌و پېشه‌یه‌ی نه‌کردوه‌ته‌وه، چونکه وه‌کخۆی وتی: «خوم به‌ چینه‌وه گرتوه».

وتیشی: رۆژانه سه‌رقالێ کارى ته‌ره‌فیه‌ی بومه، به‌لام هیچیان وه‌ک چینی ئاسوده‌ی نه‌کردوم، بۆیه به‌ رای من مرۆف ئەگەر ئاره‌زوى له‌کاریک هه‌بو ده‌توانی‌ت بیکات.

هه‌میشه ده‌وتری‌ت هه‌مو ده‌رکه‌وتنیکى ژنان، سه‌ختى و ناره‌حه‌تى هه‌یه، به‌تایبه‌تى له‌ روه کۆمه‌لایه‌تییه‌که‌یه‌وه که زۆرجار ژنانی ئیشکه‌ر روبه‌پوى توانج و تانه و قسه‌ی دلشکین ده‌بنه‌وه، به‌لام ره‌وشه‌که لای (سۆلاف) به‌جۆریکی تره.

ده‌لێت: له‌سه‌ره‌تای ده‌ستپیکردم زۆریک له‌ ژنان پشتیان گرتوم و قه‌ت روبه‌پوى روداویکی ناخۆش نه‌بومه‌ته‌وه، ئەمه جگه له‌وه‌ی خه‌یزانه‌که‌م هه‌میشه وه‌ک قه‌لا له‌پشتم بون.

پێشپوايه «ئەگەر ژن بیه‌ویت کاریکى باش بکات، ده‌توانی‌ت، به‌و مه‌رجه‌ی هه‌ولێ پێیوستى بۆ بدات».

ژنیک 5 ساله فروشگای قوتابخانه‌یه‌ک به‌رپوه‌ده‌بات

■ نه‌وژین، چړۍ حه‌سن

کاتې ئيمه سهردانى خاتو (گولتان) مان کرد، له‌ننۍ حانوته‌کې دا سهرقالى به‌پکړدنې دلاواکاري

فیرخوازه‌کان بو، تاویک له‌فه‌یه‌کې بۍ فیرخوازیک ناماده ده‌کرد و تاویکی تریش شتیکی به فیرخوازیکې تر ده‌فروشت.

گولتان عه‌باس شوکور، ۵۰ سال، دانېشتوی قه‌زای کفریه . ئهم ژنه کاریکی ته‌واو جیاواز ده‌کات، که ئه‌ویش به‌رپوه‌بردنی فروشگا و خواردنگه‌ی «حانوت» قوتابخانه‌یه‌که .

ئو ماوه‌ی پینج ساله ئهم کاره ده‌کات و به دلخوشی و کارامه‌یی‌ه‌کې زوره‌وه کاره‌کانی ئه‌نجام ده‌دات، ئهمه‌ش بوه‌ته جیگه‌ی پیزانینی فیرخوازه‌کان.

له‌دیداریکی روژنامه‌ی (نه‌وژین) دا، خاتو (گولتان) له‌سهر کاره‌کې قسه‌ی بۍ کردین.

ئو له‌سهره‌تاوه ئاماژه‌ی به‌ودا که له روی بژیویه‌وه هه‌ژار و که‌مده‌ست نین، به‌لام ئو پتی خوشبوه له مال‌وه به‌بن کار دانه‌نیشیت، به‌لکو ویستویه‌تی له‌ریگه‌ی کاریکه‌وه هاوکاری خیزانه‌کې و به‌تایبته هاوسره‌که‌ی بکات.

باسی له‌وه‌شکرد که سهره‌نجام له‌سهر ئو بیرۆکه‌یه گیرساوته‌وه که حانوتی قوتابخانه‌یه‌ک به کری بگریت، سهره‌نجام وا (۵) سال ئو کاره ده‌کات و نیستاش له فروشگای قوتابخانه‌ی (فیدرال) دا کارده‌کات.

ئهم کاره هه‌روا ئاسان نییه، به‌لکو ماندوبونی زوری هه‌یه، به‌تایبه‌تی که ئو خوی به‌ته‌نھا فروشگا‌که به‌رپوه‌ده‌بات.

وتی: ئهم قوتابخانه‌یه سځ ده‌وامی تیدا ده‌کړیت، بۍه من روژانه کاتیکی زور کارده‌که‌م، له کاتژمی‌ری ۷۰ به‌یانه‌وه تاوه‌کو هی ئواره، به‌ته‌نیا خوم کاری لئ ده‌که‌م.

ئوه‌ی کاری ئهم خاتونه‌ی تزیک سوککړدوه، ئو هاوکاری و پشتیوانیه‌یه که هاوسره‌که‌ی بۍ کاره‌کې هه‌یه‌تی.

وتی: هاوسره‌که‌م زور هاوکارمه و نه‌ک ریگه‌ی لپنه‌گرتوم، به‌لکو روژانه‌ش سهردانم ده‌کات و هاوکاریم ده‌کات.

له‌به‌رامبه‌ریشدا هاوسره‌که‌ی پییوایه که ده‌بیته هه‌مو پیوایک پشتیوان و هاوکاری ژنه‌کې بیت له‌کاره‌کې دا.

(مام ئهنور) هاوسه‌ری (گولتان)، بۍ (نه‌وژین) وتی: من هه‌میشه دلخوشم، چونکه هاوسه‌ریکی لپه‌اتوم هه‌یه، به‌رده‌وام هانم داوه بۍ ئوه‌ی کار بکات و روژانه جازیک یان دوجار ده‌چم سهردانی ده‌که‌م بۍ ئوه‌ی دلنیا بیمه‌وه که هیچ کیشه‌یه‌کی نیه.

به جه‌ختکردنه‌وه‌وه وتیشی: ژنانیش هیچیان که‌متر نیه له پی‌اوان، هه‌مو که‌سیکیش به کارکړنه‌وه جوانه.

ئهمه‌چې کاره‌کې (گولتان) کاتی زور ده‌بات و ماندوکه‌ره، به‌لام ئو ئاسوده‌یه، هه‌روهک نه‌یه‌ش‌توه ئیشه‌کې کار بکاته سهر ژیانی کومه‌لایه‌تی.

وتی: سهره‌رای ئهم ماندوبونه، به کاره‌که‌م زور ئاسوده‌م، له هه‌مان کاتدا ئهم کاره‌م هه‌رگیز ده‌ستی ئوه‌ی لئ نه‌گرتوم که مال و منال‌م پشتگوئی بخه‌م، به‌لکو هه‌میشه کاتی تایبه‌تم بۍ ئوان داناوه.

به‌ته‌نھا هه‌ر هاوسره‌که‌ی نییه که به‌کاره‌کې دلخوشه، به‌لکو فیرخوازه‌کانیش به‌هه‌مانشپوه‌ن.

له‌کاتی سهردانی فروشگا‌کې دا، چاومان به فیرخوازیک که‌وت، ده‌ستخوشی له (گولتان) هه‌بو به‌وه‌ی هه‌م خواردن و شتومه‌که‌کانی باش و خاویښ، هه‌م مامه‌له‌یشی نیانه.

وتیشی: «داده گولتان گیانی هاوکاری

سهره‌رای ماندوبون، به کاره‌که‌م زور ئاسوده‌م

ثافرت به‌کارکردن هینده‌ی دیکه جوان ده‌بیته

هه‌یه، هه‌میشه چاوپوشی له قوتایه هه‌ژاره‌کان ده‌کات».

(گولتان) به‌ده‌م ئاماده‌کردنی له‌فه‌یه‌که‌وه بۍ فیرخوازیک، به پیدایگرییه‌وه قسه‌ی ده‌کرد، وتی: «هیوادارم ثافره‌تان هه‌مویان هاوکاری هاوسره‌کانیان بکه‌ن، چونکه ثافرت خوی چه‌نده جوانه، به‌کارکردن هینده‌ی دیکه جوان ده‌بیته».

کچانی گهرمیان ده‌بنه شاخه‌وان

■ نه‌وژین، زریان محه‌مه‌د

له‌گهرمیان گروپیک بۍ شاخه‌وانی و سهرکه‌وتن به‌سهر یال و شاخه‌کانی سنوره‌که‌دا وه‌کو چالاکیه‌کی وهرزیشی و ژینگه‌یی دروست ده‌بیته، که ژماره‌یه‌کی به‌رچاو له کچان تیایدا به‌شدارن.

(گروپی شاخه‌وانی گهرمیان)، ناوی ئهو گروپه‌یه که له‌لایه‌ن ژماره‌یه‌ک گه‌نجه‌وه به‌مه‌به‌ستی ریکخستنی گه‌شتی شاخه‌وانی له سنوری گهرمیان و بۍ گه‌نجانسی ده‌فهره‌که پیکهاتوه .

له‌م گروپه‌دا ژماره‌یه‌کی به‌رچاو له کچان به‌شدارن، که باس له‌وه‌ده‌که‌ن

به‌شداریکردنیاں ئاسوده‌یی ده‌رونی و جه‌سته‌یی پټبه‌خشپون .

شنه محه‌مه‌د، ئه‌ندامی گروپی شاخه‌وانی گهرمیان، سه‌بارت به‌ ئه‌نجامدانی گه‌شته‌کانیان بۍ (نه‌وژین) دوا و وتی: «دلخوشین به دروست بونی ئهم گروپه که له گهرمیان گه‌شت ئه‌نجامده‌دات بۍ ناوچه‌کانی سنوره‌که، هه‌ر خومان نین به ته‌نھا، به‌لکو له‌گه‌ل ره‌گه‌زی به‌رامبه‌ری خومان ئهم گه‌شتانه ئه‌نجام ده‌ده‌ین، ئهمه‌ش وایکړدوه جیاوازی له نیوانمان نه‌میښت بۍ ئه‌نجامدانی ئهم جوړه چالاکیانه».

هه‌ندیک له ئه‌ندامانی گروپی شاخه‌وانی گهرمیان باس له‌وه ده‌که‌ن ئهم جوړه گه‌شتانه ئاسوده‌بیان پټده‌به‌خشیت

به‌تایبته که له‌گه‌ل هاوړه‌گه‌زی خویانن . سازگار عه‌بدولپه‌حمان، ئه‌ندامیکی تری گروپی شاخه‌وانی گهرمیان، بۍ (نه‌وژین) ده‌لیت: «ئه‌نجامدانی ئهم گه‌شتانه و دروستکردنی ئهم جوړه گروپانه هه‌ستیکی تایبه‌تمان پټده‌به‌خشیت، چونکه دور ئه‌که‌ویته‌وه له روژیناتی ژیان، به‌شدارانیش له‌گه‌ل به‌کدی گیانی هاوکاری به‌تین ده‌که‌ن و توانای هه‌ردولاش وه‌کو یه‌ک ده‌رده‌خات».

له‌باره‌ی چۍونه‌تی به‌شداري کچان له گروپه‌که‌دا، وتی: ثافره‌تانیش وه‌کو پی‌اوان و بگره زیاتریش ده‌توان له‌م گه‌شتانه‌دا سهرکه‌وتوبن، له روی ده‌رونیوه ئارامتر ئه‌بیته‌وه، هه‌روهک بۍ

ته‌ندروستیش باشه و گیانی هه‌ره‌وزیش زیاتر ئه‌کات له نیوان هه‌ردو ره‌گه‌ز. سه‌بارت به‌و خواردنانی که له‌گه‌ل خویانی ده‌بن بۍ ئهو گه‌شتانه‌ی ئه‌نجامی ده‌دن له ناوچه‌که، (شنه) ده‌سلت: «هه‌ر ئه‌ندامیک به‌پی‌ی خواستی خوی شت ده‌هینیت، خواردنه‌کانیش زیاتر له هیلکه‌ی کولاو و په‌تاته‌ی کولاو پیکهاتون، یان هه‌ر خواردنیکي ترکه له‌گه‌ل وهرزشه‌که بگونجیت و کالوړی له‌ده‌ست بدات».

سهرپه‌رشتیاری گروپی شاخه‌وانی گهرمیان باس له‌وه ده‌کات ئامانچیان هیئانه پټشه‌وه‌ی ثافره‌تانه بۍ ناشنا بونیان به سروشتی ناوچه‌که.

ئهرکان ئه‌کره‌م عزیز، سهرپه‌رشتیاری

گروپی شاخه‌وانی گهرمیان، سه‌بارت به دروستبونی گروپه‌که‌یان، بۍ (نه‌وژین) ده‌لیت: «ئهم گروپه‌ی که دروستمان کردوه ویستومانه له‌ریگه‌ی گه‌شته‌کانیه‌وه به‌شداران ناشنا بن به سروشتی گهرمیان».

وتیشی: ئهم گروپه له (۳۰) ئه‌ندامی هه‌میشه‌یی پیکهاتون که نیوه‌یان ثافره‌تن، ئهمه‌مایه‌ی دلخوشیه که ئو ثافره‌تانه به‌شدارن و به‌رده‌وامیش ده‌بین له هیئانه ناوه‌وه‌ی ثافرت بۍ ریزی گروپه‌که و جیاکاری ره‌گه‌زی ناکه‌ین، له‌گه‌ل ئه‌وه‌ش ئامانچمان ئه‌وه‌یه گه‌شته‌کانمان ته‌نھا له گهرمیان دا نه‌بیته، به‌لکو ناوچه‌کانی تری کوردستانیش بگریته‌وه .

کچيک باشريني فيستيځالتي نيوده وله تي شانويه

■ نه وړين، سازان مسته فا

په پيمانگای هونره جوانه کانی کفری ته او کړدوه و هر له ویش بوه به ماموستا، به شداری له زیاتر له ۱۰ شاتوگه ریی کړدوه و له زنجیره درامای (گه رده لول) یش دا رولې بینپوه، له فیستیځالتي نيوده وله تي شاتوی سره قامیش دا، وهکو باشريني کچه نه کتهر ده ستنيشان کراوه .

مژده جه وهر، له دايکبوی ۱۹۹۴، ماموستايه له به شى شاتوی په پيمانگای هونره جوانه کانی کفری. له چاوپيکه وتنیکى رۇښنامه ی (نه وړين) دا، باس له وېستگه کانی کارى هونهریى خوی ده کات.

ئو له سه ره تاکانه وه ده ستي پيکړد و وتی: له سالى ۲۰۱۰ له په پيمانگای هونره جوانه کانی کفری وه رگيرام، له وکاته وه به ته وایي تیکه ل به کاری هونهری بوم.

مژده له دوی ته واکړدنی خویندن، هر له په پیمانگا وهکو ماموستا له به شى (شاتو) دامه زراوه، هاوکات

به رده واميښه له دريژده دان به کاری هونهریى خوی. به رده واميځه کانی ئه م کچه گه رميانیه، وایکړدوه چه ندین خه لات له ناوخوی گه رمیان و دهره وى دا به ده ستيښتیت. ئه ماژهى به وه شدا له سالانى خویندنی دا به شداری زوریى کاری هونهریه کانی په پیمانگه کی کړدوه «تائېستا به شداری ۱۱ کاری شاتویم کړدوه که ۳ شاتویان تایبته بون به منالان، هه روه ها به شداریم له درامای (گه رده لول) یش دا کړدوه».

سه بارته به دواين کاری ئه م کچه ئه کتهره، وتی: «له م ماوړیه دا شاتویه کمان به ناوی (کچه ئازاکه) نمایشکرد که من رولى سهره کیم تڼداده گيړا، شاتویه کی شه قامه، باس له کچيک ده کات له بهر ه ژاری کاری بویه کړدنی پیلو ده کات و له ماوړی کارکړدنی دا روبه پوی تانه و توانجی دهوروبهر ده بیته وه و چه ندینجار ده سترېژی ده کړيته سهر و سوکایه تی پڼده کړیت، به لام ئو به رده وام ده بیټ».

ئهم شاتویه ش تا ئیستا له چه ند شارتيک

نمایش کراوه، وهک: کفری، که لار، کهرکوک، دواين جاريش له فیستیځالتي شاتوی شه قامی نيوده وله تي به غداد پیشکه ش کراوه و ئاستيکی باشی هه بوه و به وهوی شه وه (مژده) خه لاتى باشريني نه کتهری کچی فیستیځاله کی وه رگرتوه .

به گشتی له گه رمياندا ره وشى شاتو له ه لکشان و داکشان دايه، به ووی ئاستی پیشکه شکردنی شاتوگه ریه کان و جوره کانی، هه میښه وهک یه ک نین و ده گورين.

له مباره یه وه (مژده) وتی: ئه توانم بلیم جی خوشحالیه شاتوی کوردی له ئاستيکی باشدايه، به ووی ئو فیستیځالانه ی که ئه نجام دهرين له زوریى شار و شاروچکه کانی کوردستان، ئه مه ش جوله یه کی باشه بۆ به ره وپیشچونی شاتو له کوردستان دا. سه بارته به ده قى شاتوگه ریه کان، (مژده) پتيوايه که واباتشتره کار له سر ده قه خوماليه کان بکريت نهک بيانيه کان.

له وباروه وتی: بۆ ئه ووی بتوانين زیاتر ئاويته ی خه لک بين و دهن گورهنگی

خه لک له شاتو دا به رجه سته بکه ين و بتوانين چيژيکی جوان ببه خشين به بينه رانی شاتو و ده قه کانمان ئاوينه ی کومه لگه بیټ و له ناو کومه لگاوه هه لوقلاو بیټ.

له وه لامی پرسياریکی (نه وړين) دا سه بارته به ووی تاوه کو ئیستا توشی ريگری و ئاسته نگ بوه ته وه له لايه ن کومه لگا و خيزانه وه، وتی: «خيزانه که م پالېشتيان کړدوم و هيچ ريگريان ليڼه کړدوم، پشتگيري ئه وان نه بوايه نه مده توانی بگم به م ئاسته ی ئیستا، خيزان و ماموستا کیم پالېشتی سهره کی منن».

وتيشی: هر قسه یه کيش له لايه ن کومه لگاوه توشم بويټ گويم پيڼه داوه، بویه ليړه وه داوا له کچان ده که م که هر خوليا و چه زيکیان هه بیټ بۆ ئه نجامدانی کارتيک هه ولی بو بده ن، به بی گويدانه قسه ی کومه لگا.

پيشيوایه کاتى ئه وه هاتوه «کچان چيتر کژکراوی کومه لگا نه بن و ئه و کاره ی که خواستی خوځانی له سره پتويسته هه ولی بۆ بده ن بۆ ئه ووی پيی بگن و به ده ستي بيڼن».

باوکه... دایکه...

■ نواز نجم

باوکه...
که وره بوم و به ته وایي بروام به وه هیئاوه که نه یی ژيانکردن و ته مهنی مروّف، رحمتی ئه م دنیا واقعییه نییه، به لکو له سایه ی سهری دنیا ئالوز و جه نجاهه کی ناوه وه یه تی!

دایکه...
که وره بوم و زانستم که فه نتازیا فروشیاره قولېې و فیلبازه که یه و هه روخت مرو سهری بهر تاشه به ردی هه قیقه ت بکه وئ و سکلای واقع چزو له هه ناوی بیڼن... به نوقلی خه ونیکی سور و بریک ورده واله ی ئومید، هیمن هیمن ئه یخلاقیتن...

که وره بوم و هیند ئه فامم، که هه میښه تابلو و رهنگه کانی ئو دنیا یه، ره ونه ق و زریوه یه کی تریان هه س، بینایی رۇح هه رگیز تاسوقی لیان ناشکی! وه لی به ئه سته م تیشکیان لیباخی ئه بی و به ئیره کانی ده گات...
ده وه نیکى هه رزه کاریان لیڼه تارئ و تشریف دینی تاوه کو ليړه پیگات!
ئه وه نده ی من پیښزانم ته نن هه وری ئاسمانه کی به ئه م زه مینه ئاشنایه، که ئه ویش زو زو دیت و له ریژگه ی دیده مانه وه دائه کات!

خودا بلایى حیکمه تی ئافه راندنی ئو دنیا یه چ بیټ؟ که دو بالټ پیده به خشن و شه یدای به رزبونه وه و فرینت ئه کات، توی هیواو به خته وه رییت تیا ئه چيڼن و له په نایدا هه ردو ده سست له جالی هه قیقه ت ئه ننژئ!

ئای چ ده بو گهر دهنکه توی خه یالیکیان نه ژوک نه با و ته ری بایه؟! چ ده بو ئه م دو دنیا یه، ته نها ده زویه ک، داویکی سرک و بیگیانین له تیوان بایه؟!

بهر و هینشوی به شى تل تیگرتنیکى ئیره ی بکړدایه؟!
بالای هیندى تا قى فروشگا چکوله کی نه نکم به رزبایه و، به پیپسکه و به دزیه وه پر چنگل له چهرزاتی جوانیم لیڼه لگوزایه؟!

ئهرئ، که وره بوم و هیندم زانی...
هر که زانیم له په نایدا ریسی جوانیم هه لوه شاوه،
مینای ته مهن هاره ی کرد!

خیرا باوکه وهک ته سرحیه و ته وقه که ی سهری منالیم ئه م شکانه شم بۆ چاککه وه!

ئه تۆ دایکه:
به ته قه لی ئومیدیک، به تیره و داوی نه شته یهک، ئه م پینه شمه بۆ بچنه وه!

هاوسه رگيری دهكهن و بهردهوامیش دهن له خویندن

■ نوژین، هاوژین مهدي

نهگه رچی سالیكه هاوسه رگيری كړېوه، به لام (تارا) دهستبه رداري خویندنهكه له زانكو نه بوه، نه وه شی كه زیاتر هانیداره بقی بهردهوام بون، پشتگيری هاوسه ركه په تی.

ژورینه یی نه وانه یی ده خویندن، له روی خیزانداریه وه سەلتن و كهساننكښ كه هاوسه رگيری یان نه كړېوه، به لام به شیکي ديكهش له فیرخوazan ههن كه سهرباری هاوسه رگيرییش، به لام هیشتا بهردهوامن له خویندن.

تارا ره مه زان، خویندكاری قوناغی دوه می زانكو یی گهرمیانه، ماوه ی ۲ ساله هاوسه رگيری كړېوه. بقی (نه وژین) وتی: له قوناغی په كه می زانكو هاوسه رگيریم كړد، سهره تا پیموایو كه زور زهحه ته خویندن و هاوسه رگيری پیکه وه، به لام سوپاس بقی خوا به پشتیوانی هاوسه ركه كم توانیومه به سر نه و زهحه ته دا زالیم. ههنديك له ژنان باس له وه دهكهن كه له دوی هاوسه رگيری، ئاستیان له خویندن دا باشتیر بوه.

تارا، له وباروه ده لیت: «ئاستی خویندنم باشتیر بوه له پیشتیر، چونكه ئاسودهم و هاوسه ركه كم لیم تیده گات». به شیک له و ژنانه یی ده خویندن، ئامازه بقی نه وه دهكهن كه نه رکی نه وان قورسه، ههنديكجار ناچار یان دهكات رازی بن به ههنديك بارودوخی سخته.

نیان عزه دین، خویندكاری زانكویه و ماوه ی چوار ساله ژيانی هاوسه رگيری پیکه پیناوه، له م باره یه وه بقی (نه وژین) ده لیت: «سهره تا ئاسته نكم له پیشت نه بو، به لام چونكه مالی میړده كم له زانكووه دور بو، بقی له مالی دایك و باوكم دریرم به خویندنه كم دا،

ژيانی هاوسه ریتی و خویندن پیکه وه، لایه نی نه ریتی و نه ریتی هه یه

هاوسه ركه كم نه یه یشتوه واز له خویندن به نیم

هه رچهن دهوروبه رم كیشه یان نه بو، به لام خوم كه میك هه ستم به ناخوشی ده كړد.

هاوسه رگيری به گشتی و به تاییه ت بقی نه وانه یی كه هیشتا فیرخوazan و ده خویندن، لایه نی نیجایی و سلبی هه یه، به تاییه ت له روی كاریگه ریه كان به سر ژيانی هه ردو كه سه كه وه.

د. پگا هلی، ماموستای دهر و ناسی له زانكو یی گهر میان، له وباروه ده لیت: «ژيانی هاوسه ریتی و خویندن له هه مان كاتدا، لایه نی نه ریتی و نه ریتی هه یه، ده كه ویته سر نه وه یی هاوسه رگيری كه چون بوبیت، ئایا هه ردو كه سه كه

خویندنه وارن یان هاوسه رگيری كه یان كلاسیکی سونه تیه؟»

وتیشی: كاریگه ریه نه رتیبه كه یی نه وه یه نه و كچانه سهره نجام خویندن ته و او دهكهن و دهنه خاوهن پروانامه، كاریگه ری نه رتییش به تاییه تی له روی دهر و نیه وه هه یه تی به وه یی زوركات روبه روی ترس و دل راوكتی دهنه وه له كاتی تاقیر كړنه وه كاندا، چونكه كاتی زوریان نابیت بقی خویندن.

پرسپار نه وه یه: ئایا نه و فیرخوazan نه ی هاوسه رگيری یان كړېوه، چون توانیوانه به سر نه و كوسپانه دا زال بن؟ نیان سه لاج، سهرباری نه وه یی دو

ساله هاوسه رگيری كړېوه و خاوه نی منالیكه، به لام هیشتا له قوناغی ئاماده یی دا ده خویندت. وتی: «چه ند جاریك له بهر به خیتو كړدنی مناله كم ویستومه وازیتم، به لام هاوسه ركه كم نه یه یشتوه، وتیه تی ده بیت بهردهوام بیت له خویندن.»

رهوا ساله ح، كه ماوه ی چوار ساله هاوسه رگيری كړېوه، دیته پال (نیان) و ده لیت: میړده كم زور هاوكارم بوه و هه مو یارمه تیه كي داوم بقی نه وه یی له خویندن بهردهوام بم.

رهوا، دریرم به قسه كانی ددات و باس له سهره تای برپاردانی هاوسه رگيری

دهكات «كه په كه مجار داوی لیکرم رازی نه بوم، چونكه پیم و ابو ژيانی هاوسه ریتی و خویندن قورسه، به لام دوی میړده كم قسه یی له گهل كړدم و به لیتی دا هاوكارم ده بیت و نایه لیت سهختی بكه ویته سر شانم».

نهمه یی (رهوا) و هاوسه ركه یی كړدنیان، به رای (د. پگا) ریتگا دروسته كه یه، چونكه وایدیه بیت كه پیوسته پیشت هاوسه رگيری، هه ردولا ریتگه وتن له نیوانیان دا هه بیت له باره ی خویندنه كه یانه وه، بقی نه وه یی بتوان هاوسه رگيری كي سه ركه وتو نه نجام بدهن.

چوار كچ خه می په روه رده كړدنی منال ده به نه زانكو

ئامانجمان پيشاندانی توانای خویندكاره كانی زانكو كه یه

نه نجامدانی ووركشوی چوار كچه خویندكاره كیان بكن.

دهشتی عه لی، ماموستای به شی باخچه ی ساوایانی زانكو یی گهر میان و ریتگه ری ووركشوی كه، له مباره یه وه بقی (نه وژین) وتی: «هه رچهنده نه و ژماره خویندكاره له سالی په كه می خویندنی زانكو ییدان، به لام هه ولمانداوه له ئیستاره به كار و چالاکیه زانستییه كان ئاشنابین و بتوانن له و بواره دا ئاستی لیواتووی خویان نمایش بكن».

سه بارت به هه لیزاردنی دو خویندكار له دوا می به یانیان و دان له دوا می ئیواران بقی نه نجامدانی ووركشوی كه، نه و ده لیت: «ئامانج له م هه لیزاردنه تیکه له، دروستكردنی باز نه یه كي هاوکاریه له نیوان خویندكارانی دوا می به یانیان و ئیواران».

دهشتی عه لی، نه وه ش ده خاته پرو كه كچه خویندكاره كانیان «چالاك و به توانان» و زوریه یی نه رکی ریتگستنی ووركشوی كه یان له نه سستی خویان گرتوه.

■ نوژین، ئاسیا حسین

له پیناو دهر خستنی توانای زانستی خویندكارانی زانك و به ئامانجی بیبه شنه بونی زانكو كه یان له گفتوگزی زانستی و نه كادی می، چوار كچه خویندكاری زانك ووركشوی پیکي زانستی نه نجامده دن له ژیر ناویشانی: «فاكتره كاریگه ركه كان له سر په روه رده كړدنی منال».

(سیفانه غه ریب، شپوه محمه د، ئاسیا عه بدوللا و دلنیا به كر)، چوار كچه خویندكاری زانكو یی گهر میان و به شی باخچه ی ساوایان، كه

له چوارچیوه ی ووركشوی پیکي تاییه ت به په روه رده كړدنی منالاندا چهن د ته وریكی وه كو (توندوتیز ی خیزان، جیابونه وه، كاریگه ری جهنگ و كاریگه ری دهر و زه كړدن له سر منال) یان گفتوگز كړد، وه كو چهن د فاكته ریتی كاریگه ر له سر په روه رده كړدنی منالان. سیفانه غه ریب، خویندكاری به شی باخچه ی ساوایان/ دوا می ئیواران، له باره ی ووركشوی په كه یانه وه زانیاری زیاتر به (نه وژین) ددات و ده لیت: «ئامانجی نیمه پيشاندانی توانای خویندكاره كانی زانكو كه یه، هه روه ها ده مانه ویت له م ریتگه وه گفتوگزی زانستی و په روه رده یی له زانكو دا په ر

پیدیه بن». (ئاسیا عه بدوللا) هاوپیشتی، پیویایه نه مجوره سیمینار و ووركشویانه، بقی خویندكاران و زانكو كه شیان، هه لیتی ژیرینه بقی دهر خستنی توانای زانستی خویندكاران.

بقی (نه وژین) ده لیت: «له م ریتگه یه وه هه م خویندكار له سر پیشكه شكردنی بابته ی زانستی و په روه رده یی رادیت و هه م زانكو له و جوره بابته تانه بیبه ش نابیت».

له باره یی نه و ئاسته نگانانه یی هاتوته پیشپان له ماوه ی ئاماده كړدنی سیمیناره كاندا، (سیفانه) ده لیت: «نه بونی سه رچاوه ی كوردی به راده ی

پیویست په كینك بو له ئاسته نكه سه ركه یه كان و نیمه ناچار بون هانا بقی وهرگیزان له سه رچاوه عه ریه یه كانه وه بیه بن».

نه و كچه خویندكاره به گله ییه له وه ی وه كو پیویست گرنگی به به شه كه یان نادریت «نیمه ی خویندكاری ئیواران كتیخاننه به روماندا ناکریته وه، بقیه ئیشه كه مان سه ختر بو وه كه له خویندكاره كانی دوا می به یانیان».

به گشتی ژماره یی نه و چالاکیه روشنیری و ووركشوی زانستیانه ی كه نه نجام دهر رین له لایه ن خویندكارانی كچه وه، كه م و سنوردان، هه ر نه مه ش پالی به و به شه وه ناوه پشتگیری له

«به‌ره‌لایه‌که هه‌وری

توانج بو ئه‌ستیره‌ی

به‌ختی ژینم»

خه‌لکی ئیش
کردنی ئافره‌ت
به‌عه‌یبه و
شه‌رم ده‌زانن

■ شنه‌مه‌مه‌د

ئیمه‌ش
ده‌زانن چیش‌ت لیڤننن،
مالدار ی‌که‌ین،
پیارویش به‌خۆبه‌که‌ین...
ته‌نها ته‌گه‌ر ئیوه‌به‌یلن!

خه‌لکی ئیش کردنی ئافره‌تیان له‌ده‌روهه پێ قبۆلنه‌کراوه و به‌عه‌یبه وشه‌رمی ده‌زانن، رۆژانه به‌قسه‌کانیان کچانی زه‌حمه‌ت کیش بریندار ده‌که‌ن. وای ده‌بین هه‌ریه‌ک له‌و کچانه پێیان خۆشه‌ کاربه‌که‌ن و تانه و توانجی کۆمه‌لگه‌ بێته‌سه‌ریان، نازانن ناچاری و به‌ده‌ختی ناچاری کردون رۆژانه له‌مه‌یدانی ژياندا مه‌ردانه له‌پێناو ژيانیاندا ده‌جه‌نگن، شه‌وانه‌ش له‌تاو هق هقی کچانه‌یاندا سه‌رینه‌که‌ی ژورسه‌ریان ته‌پده‌بێت.

هه‌ریه‌ک له‌و کچانه‌ی له‌ده‌روهه کارده‌که‌ن گه‌ر گوێیان بۆ رابگری، چه‌ندین چیرۆکی ئازاره‌خش له‌پشت کارکردنیانه‌وه هه‌یه و چیرۆکه‌کان پالنه‌رن و ناچاریان ده‌که‌ن به‌کارکردن. زۆربه‌ی ئه‌و کچانه‌ی کارده‌که‌ن له‌و کچانه‌ن که‌چه‌ندین ساڵ به‌ئومێده‌وه خۆپندریان، به‌ئومێده‌ی خۆپندن ته‌واوبه‌که‌ن و دایمه‌زێن له‌داموده‌زگا حکومه‌یه‌کاندا، که‌چی ناومێد کراون. ئیدی به‌س نیه، ماندونه‌بون له‌ پۆز لێدانسان به‌ پله و پۆسته‌کانتان و به‌عه‌یبه روانین له‌کاره‌کانی ئه‌وان و به‌قوربانی کردنیان؟!

به‌سه‌ ته‌گه‌ره له‌ ریگی ژيانی کاری و خێزانیانه‌وه دروست مه‌که‌ن. کاتی‌ک ژيانی خێزانی دروست ده‌که‌ن ده‌رفه‌تیان پێیه‌ن تانیشتانی بده‌ن که‌ئه‌وانیش: ده‌توانن،

چیش‌ت لیڤنن
مالدار ی‌که‌ین....

ده‌توانن، هه‌موسالێک فه‌رش و موبه‌له‌کانیان بگۆرن....

ده‌توانن ره‌نگی کاشی چیش‌تخانه‌که‌یان و ره‌نگی ده‌واتن،

له‌بری قه‌له‌مه‌که‌یان ئالئون و زێر هه‌لگیرن.....

ئه‌وانیش ده‌توانن له‌بری قسه‌ی ناوکتیپ قسه‌ی کۆلانتان بۆ بگۆرنه‌وه....

کاتیه‌تی به‌خۆتاندا بچنه‌وه، که‌م بێن و به‌گوویی ئه‌م و ئه‌ودا بخوێنن که‌ کچانی چه‌شنی ئیمه، کچانیکن زه‌حمه‌ت به‌توانن له‌ ماله‌وه دابنیشن به‌که‌لکی مالدار ی‌که‌ین. ده‌لێن و ده‌لێن و ده‌لێن تا به‌هۆی قسه و قسه‌لۆکه‌کانتانه‌وه خه‌ون و خه‌یاله‌ ره‌نگاوهره‌نگه‌کانیان چه‌شنی بلقی سه‌رئای لێدێ.

له‌یه‌ک به‌یه‌کی ئه‌و کچانه بپرسن له‌ده‌روهه‌کارده‌که‌ن، کام کچیان هه‌یه چه‌زنه‌کات تا کاتژمێره‌ی به‌یانی له‌نیو جێگه‌ خه‌وه‌که‌ی نه‌مێنێته‌وه؟

کام کچیان هه‌یه که‌ه‌ز به‌کارکردن بکات کاتی‌ک دلنایبێت ناچارنایبێت بۆ هه‌زار دینار شه‌رمه‌زاری بکێشیت؟!

– ئه‌وه ماله‌وه‌تان پێی ناخۆش نیه له‌سه‌ر دوکانیت؟

+ نه‌خه‌یر بۆ پێی ناخۆش بێت؟

– ئه‌ی چۆن ده‌بێت کچ له‌بازاردا له‌سه‌ردوکان بێت، عه‌یبه‌ بۆکچ ئه‌و ئیشه‌بکات...

+ بۆعه‌یبه؟ له‌شفروشم کردوه؟

ناشه‌رعیم کردوه؟ وه‌رن تۆ و ئه‌مسالی تۆ مانگانه‌ موچه‌یه‌ک بۆ من و ئه‌مسالی من بپرنه‌وه، بائیمه‌ش ناچار نه‌بین له‌ده‌روهه ئیش بکه‌ین.

– له‌ئارایشتگا ئیش ده‌که‌یت؟!

+ به‌لێ....

– ئه‌ی پاره‌که‌ی هه‌رامه‌ چۆن ئه‌و ئیشه‌ ده‌که‌یت؟!

+ وه‌ره‌تۆ به‌پاره‌ی هه‌لāl بم ژیه‌نه، بام‌ن ناچاره‌بم به‌و پاره‌یه‌ی تۆ پێت وایه‌ هه‌رامه، خۆم بژێنم.

ئیمه‌ش ده‌زانن چیش‌ت لیڤننن،
مالدار ی‌که‌ین،
پیار و مندال به‌خۆ به‌که‌ین،
ته‌گه‌ر ئیوه‌به‌یلن....

جیگه‌ی داخه‌ تانیسته‌ش زۆربه‌ی

له‌چک، قه‌ناعه‌ت یان سه‌پاندن؟

هیچ کات
پێوه‌ره‌کان بۆ
باشی مرۆفیک
روکه‌ش نیه

له‌چک ره‌نگه‌ له‌هه‌مو ئاینیکدا به‌جیاوازی چۆنیه‌تی‌که‌ی هه‌بێت، به‌لام هیچ کات ئاین زۆر له‌تاک ناکات، به‌لکو داوای ده‌کات، ئه‌ویش مرۆفی ئازاد کردوه له‌م دنیا. هه‌مومان ره‌نگه‌ لامان جوان نه‌بێت مرۆف بێ به‌رگ بێت، به‌لام ناشتوانین به‌زۆری که‌س ناچاربه‌که‌ین، ئه‌گه‌ر وامان کرد نه‌ کارێکی باشمان کرد و نه‌ ئه‌سلی خۆمانیش هێشتا له‌په‌یامی ئاینه‌که‌مان نه‌گه‌شتوین، وه‌ک (ئیسلام) قورئان و فه‌رموده هه‌یه، ده‌ی تاک که‌ قه‌ناعه‌تی به‌ داواکاری ئه‌م دو سه‌رچاره و بنچینه به‌هێزه نه‌کرد بۆ تۆ خۆت ده‌که‌یه‌ته‌ ده‌مراسه‌ت که‌ له‌وانه‌یه‌ رۆژیک ئه‌و بگاته‌ ئه‌و برۆایه‌ی ته‌مه‌نیک «له‌هه‌له‌دا» ژیاوه.

به‌لام ئه‌گه‌ر تۆ هه‌ر به‌زۆری پێت کرد، ئه‌وا دلنایابه نه‌ له‌چکه‌که‌ی به‌دل کردوه، نه‌دینه‌که‌شی لاخۆشه‌ویست بوه.

له‌چک په‌یامیکی ئاینی ته‌ندروستی مرۆفی ده‌رونی و جوانی له‌پشته‌وه‌یه، بۆیه‌ ناكریت به‌ دوقسه‌ی زیر به‌سه‌ر که‌سدا بیسه‌پێنیت تا نه‌گات به‌وه‌ی خۆی مه‌یلی بۆی هه‌بێت.

دواجار هه‌رشته وه‌ک له‌چکه‌که‌ بۆ هه‌رتاکیک ماف و ئازادی خۆیه‌تی له‌م دنیا به‌دا، ئامۆژگارییه‌ش هه‌بونی گرنگه، به‌لام هیچ کات نابێت بگاته‌ ئاستی زۆرکردن و سه‌پاندن. (حیجاب جیاوازه له‌ له‌چک)، هیچ کات پێوه‌ره‌کان بۆ باشی مرۆفیک روکه‌ش نیه.

وه‌ک تاکیک ئاینی ئیسلام به‌شیاوترین و جوانترین ده‌بینم بۆ ته‌واوی مرۆفایه‌تی، ئه‌رك و داواکارییه‌کانی به‌پێی توانام به‌ دل به‌ئه‌نجام ئه‌گه‌یه‌نم، به‌لام هه‌رگیز ئیسلام فێری نه‌کردوم و ناکات که‌ سنوری که‌سانی دی به‌زێنم و بێژێری به‌ مرۆف بکه‌م.

ئه‌مه‌ عاقلانه‌ نیه که‌ تۆ ناتوانی به‌ شیوه‌یه‌کی جوان و به‌ ره‌فتار و قسه‌ی شیرین لای خۆشه‌ویستی بکه‌یت و ریگی بده‌ی خۆی هه‌لی بژێریت و تاوانباری گه‌ر به‌ زۆر پێی بکه‌ی.

ئه‌وه‌یه‌ری ناشرینی خۆت و ناخه‌ پێشان ده‌ده‌ی ئه‌و ده‌مه‌ی ئێژیت ئه‌وه‌ی له‌چکی نه‌کرد به‌ره‌لایه‌! ئه‌مه‌ ره‌نگه‌ مێشکی تۆیه‌ک و ابهریکاته‌وه هه‌مو کچیک بێ له‌چک به‌ خراپه‌ بزانی، مێشکی تۆیه که‌ شک و گومانته‌ له‌ هه‌مو کچیک بێ له‌چک هه‌یه!

ته‌نیا خۆی بالا ده‌ست توانای بریاردانی که‌سه‌کانی هه‌یه نه‌ک تۆیه‌کی لاواز و بێ ده‌سه‌لات که‌ هه‌مو مه‌همیه‌که‌ت له‌وه‌دایه‌ به‌ کچیک بێ له‌چک بژی له‌ده‌ست ده‌رچو و چی و چی.

ره‌نگه‌ وه‌ک دابونه‌ریتی‌ک یان ئێژیت ئه‌مرێکی ئاینمانه‌ ئه‌بێت بکریته‌، به‌لام له‌خۆت پرسیه‌و بۆ ئه‌م له‌چکه‌ بکات یان ئه‌سله‌ن ئه‌م کچه‌ بۆ له‌چک بکات له‌کاتی‌کدا تۆ نه‌ خۆت له‌فه‌هم و فه‌لسه‌فه‌ی له‌چک گه‌یشتیوت و نه‌ توانیوته‌ لایه‌نه‌ دینه‌که‌ی بۆ رون بکه‌یه‌وه و وا له‌م کچه‌ بکه‌یت که‌ به‌یه‌کجار وه‌ک ئامۆژگاریه‌کیش بێت به‌س بێت بۆ ئه‌وه‌ی ئه‌م کچه‌ به‌ویستی خۆی بیکات! یان ئه‌بێته هۆی ئه‌وه‌ی ئه‌سلی دینه‌که‌شی له‌پێش چاو بکه‌وێت. تۆ که‌ ناتوانیت ئاینه‌که‌ی لای خۆشه‌ویست بکه‌یت واشی لێ مه‌که رقی لێی بێته‌وه!

که‌م نین ئه‌و کچ و ژنانه‌ی که‌ به‌ زۆری خێزانه‌کانیان له‌چکیان کردوه، به‌لام به‌ئێستاشه‌وه ویستیان له‌سه‌ری نیه. ره‌نگه‌ زۆریک له‌چک بکه‌ن، به‌لام له‌چکی حه‌قیقی ئه‌وه‌یه به‌پێی داواکراو بێت نه‌ک نیوه به‌نیوه که‌زۆریک وایه، ئه‌مه‌ش ره‌نگه‌ ته‌نها بۆ ده‌مکو‌تکردنی کۆمه‌لگا بێت.

تۆ کاتی‌ک ده‌توانیت ئه‌مر یان ئامۆژگاری که‌سی‌ک بکه‌یت خۆت پر بێت له‌حیجاب چی له‌ (ناخ و کردار و گو‌فتارت دا)، ئه‌و کات تارا‌ده‌یه‌ک بۆت هه‌یه جا چی (نێر بیت یان مێ). مرۆف بونیادی وایه هه‌ر شته‌ی لێت قه‌ده‌غه‌ کرد، ویستی ئه‌وه‌ی لادروست ئه‌که‌یت که‌ هه‌ول بۆ ئه‌وه‌ بدات.

هیچ کات له‌چک نه‌کردنی کچیک ئاماژه‌ نیه بۆ خراپی کچیک یان به‌پێچه‌وانه‌شه‌وه، به‌لام ده‌کریت له‌گه‌ل له‌چکه‌که‌ بگاته‌ ئاستیک له‌جوانی حه‌قیقه‌ت.

■ شو‌خان حه‌مه‌ساله‌ح

ئو کاته‌ی کچیک ئه‌گات به‌ته‌مه‌نیک که‌نێتر که‌سی‌ک چی له‌خێزان یان ده‌روه‌ی بێت پێی ئه‌لێ له‌چک بکه‌ که‌ زۆرجار بگه‌ ئه‌بێته ئه‌مر بۆی، ئه‌م کچه‌ له‌وکاته‌دا یان سه‌رپێچی ئه‌و ئه‌مره‌ ده‌کات یان به‌زۆریش بێ ئه‌و له‌چکه‌ ئه‌دا به‌سه‌ریدا، به‌لام ئه‌مه‌ به‌قه‌ناعه‌ت و ویستی خۆی نه‌بوه، هه‌ریۆیه‌ رۆژیک دێت که‌ ئه‌م پارچه‌ قوماشه‌ لایه‌ت که‌ لای وه‌ک رزگاری‌بونه‌تی له‌ زیندانانیک یان گرێبه‌کی ده‌رونی، که‌ئه‌مه‌ش وه‌ک ماف مافیته‌ی، چونکه‌ تاکیکه‌ و

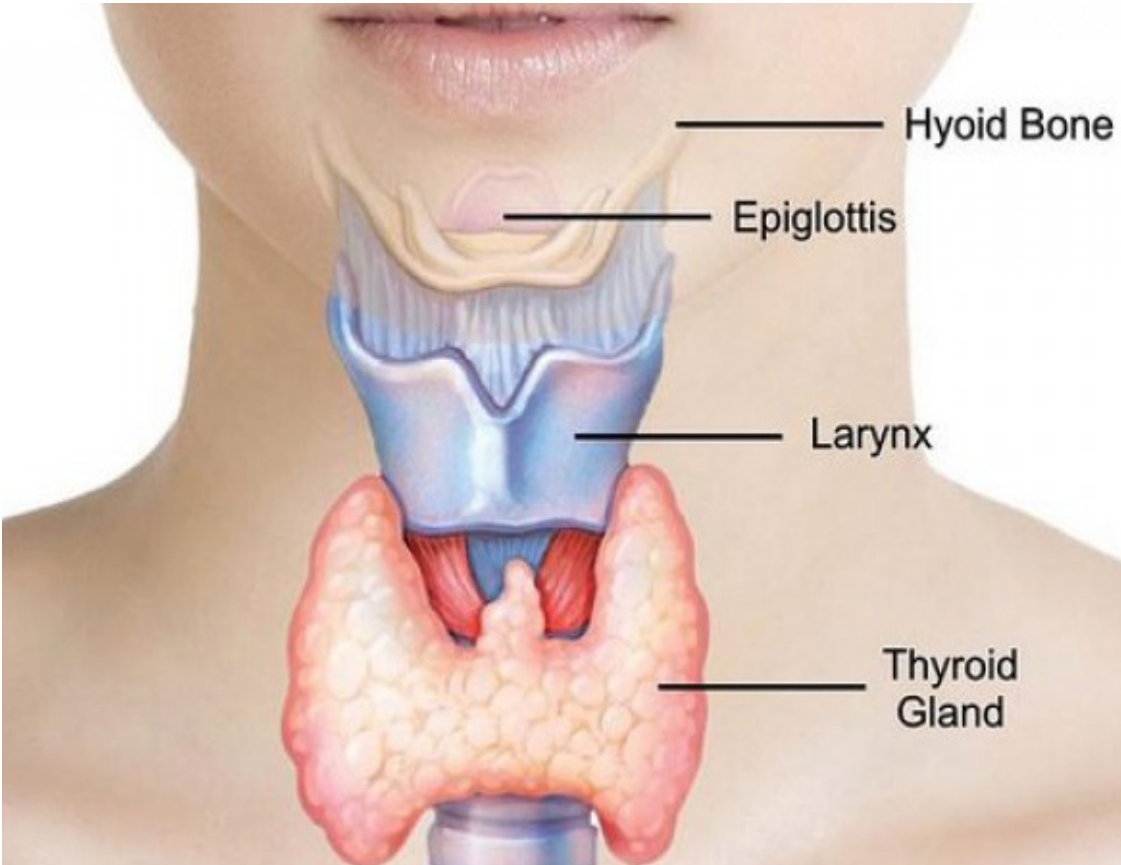
بۆی هه‌یه وه‌ک ئه‌وه‌ی لای دروسته‌ خۆی بونیادبێت و ئه‌وه‌ی ده‌یه‌وێت له‌چارچێوه‌ی تیگه‌شتنی خۆیدا بیکات.

تۆ که‌ به‌خوشکه‌ت یان خێزانت یان به‌ کچه‌که‌ت ئێژیت گه‌ر له‌چک نه‌ده‌ی بۆت نیه له‌مه‌ال ده‌رچی و بۆت نیه بچیه‌ قوتا‌بخانه و بازار و هه‌ر شو‌پێنیک تر، بزانه له‌ باشیت نیه، باخود باشتر بژین له‌ دینداری و عاقلیت نیه، به‌لکو له‌ نه‌زانی و هه‌له‌ تیگه‌شتنه‌ له‌ دین، یان پیسبونی ناخه‌، چونکه‌ مرۆف که‌ بپرس و کردار باش نه‌بو، بیری خراپی بۆ دیت.

تۆ به‌مشێوه‌ تا ئه‌وه‌یه‌ری ناشرینی، دین و له‌چکی لا ترسناک ده‌که‌ی و وای لێده‌که‌ی له‌بری ئه‌وه‌ی به‌دل و له‌ خۆشه‌ویستی دا بیکات، له‌ترسی قسه‌و شق و جێبۆی تۆ ئه‌یکا! ده‌ی هیچکات

«له کاتی دوگیانیدا غوده گه وره تر ده بێت»

غودەى دەرەقى، ھۆکار و چارەسەرەکان

■ نەوزین، شەیمە عەدنان

غودە ئەو رۆژنە شپۆه پەپولەییەیه کە دەکەوێتە بەشی پێشەوهی مل. ئێم رۆژنە ھۆرمۆنێک دەرەدات پێی دەوترێت (ھۆرمۆنی ساینۆکسین) کە دەرژێتە ناو خوێنە، لەناو خوێنیشدا دەست دەگرێت بەسەر زیندە چالاکێەکانی لەش دا، کەم دەردانی یان زیاد دەردانی ھۆرمۆنەکە دەبێتە ھۆی تێکچونی بارى ئاسایى لەش.

پروڤیسۆر (د.فاروق حەسەن فەرەج)، راونێژکاری نەشتەرگەری و دکتۆرا

(بۆردى عەرەبى) و ھەفالى كۆلێژى نەشتەرگەرى مەلەكى بەریتانیا، بۆ (نەوزین) باس لە ھۆکارەکانی توشبون بەنەخۆشى غودە و چۆنیەتی دەستنیشان کردنی نەخۆشیەکە و چارەسەریەکان دەکات.

■ سەرەتا با بزانی نەخۆشى غودە چەند جۆرى ھەيە؟ (غودەى كەم چالاک، غودەى زۆر چالاک «سام»، گرتى غودە و غودەى لیمفای) دیارترین جۆرەکانی غودەن. ھەریەکیان نیشانە و شێوازی چارەسەری خۆی ھەيە، ئەو

نەخۆشیانەى کە توشى ئێم رۆژنە دەبێت، دەبێتە ھۆی دروستبونى چەند حالەتێک.

■ گرنگترین ھۆکارەکانى كەمى یان زۆر چالاکى نەخۆشى غودەى دەرەقى چيە؟ چەند ھۆکاریکی ھەيە، لەوانە:

- ۱. كەمى مادەى یۆد، بەتایبەت لەناوچە شاخاویەکاندا مادەى یۆد لەناو خاك و ئاویان زۆر كەمە.
- ۲. كەم خواردن یان نەخواردنى ماسى، بەتایبەت ئەو شوێنانەى كە دەریاو روبارى كەمتر تێدايە و راوکردنى ماسى كەمتر دەكرێت.

- ۳. دوگیانی ھۆکاریکی دیکەيە، چونکە لەکاتى دوگیانیدا فرمانى غودە زیاد دەکات و غودە گەورەتر دەبێت لە قەبارەى ئاسایى خۆى.
- ۴. پیسبونى ژینگە ھۆکاریکە بۆ توشبون بە نەخۆشى غودە.
- ۵. ھەر ھەوکردنێک لە لەشدا دروست بێت کاردەکاتە سەر غودە، چونکە بەگرى لەشى کەسەکە لاواز دەبێت.
- ۶. تیشک بەرکەوتن لە تەمەنى منالى دا، کاتێک منالەکە گەورە دەبێت، غودەکە گەورە دەبێت.
- ۷. خەفەت و دلەراوکی ھۆکاریکی تری دروستبونی نەخۆشى غودەيە.
- ۸. مادەى فلۆراید کە سودێكى زۆرى بۆ ددان و پوک ھەيە، بەلام کارى غودە تێك دەدات.
- ۹. حەب و دەرمانى دل، ھەندێکیان کاریگەرى لەسەر تێکچونی غودە ھەيە.

■ نیشانەکانى غودەى كەم چالاک و زۆر چالاک چين؟ نیشانەکانى غودەى كەم چالاک بریتين لە:

- ۱. وشکبونهوى قژ و ھەلۆھەرینى.
- ۲. ئەو خانمانەى ئێم نەخۆشیەیان ھەيە سوێ مانگانەیان رێکوپێک نیە.
- ۳. قەبزى يەکیكى دیکەيە لە نیشانەکانى ئێم نەخۆشیە.
- ۴. رێژەى چەوریەکان لە خوێندا بەرز دەبێتەو.
- ۵. ئەو کەسانەى ئێم نەخۆشیەیان ھەيە ناتوانن زۆر وەرزش بکەن و ئیشتیھای خواردنیان نامینیت، بەلام کێشى لەشیان زیاد دەکات و بەردەوام بەدەست ئازارى ئێسکەکانیانەو دەنالێنن.
- ۶. تۆنى دەنگیان دەگۆرێت، چونکە ئێم رۆژنە لەسەر بۆرى ھەواى قورگە و ھەرگۆرانکاریەک لە قەبارەیاندا روبدات دەبێتە ھۆی تێکچونی تۆنى دەنگ.
- ۷. دروستبونى ئازار لە ماسولکەکاندا.
- ۸. بەردەوام ھەست بە خەمۆكى

- دەکەن.
- نیشانەکانى غودەى زۆرچالاکيش، بریتين لە:
- ۱. ھەلۆھەرىنى قژ.
- ۲. گۆپىنى رەنگى پىست و وشکبونهوى.
- ۳. تێکچونی سوێ مانگانە.
- ۴. ئەو کەسانەى ئێم نەخۆشیەیان ھەيە ئەو بەشپۆھەيەكى بەرچاو پەستانى خوێنیان بەرز دەبێتەو.
- ۵. بەرزبوونی رێژەى شەکرەى خوین.
- ۶. بەردەوام ھەست کردن بە برسىتى.
- ۷. بەشپۆھەيەكى بەرچاو کێشى لەشیان دادەبەزێت.
- ۸. گۆپىنى قەبارەى چاو و ھانتە دەرەوهى بۆپێشەو.

* چۆن چارەسەرى نەخۆشى غودە بکەین یان رێگاكانى خۇپاراستن چيە؟ ئەو کەسانەى ئێم نەخۆشیەیان ھەيە پێویستە رۆژانە وەرزش بکەن، ھەروەھا خواردنى گۆشتى ماسى و دورکەوتنەو لە خواردنى لە قوتوناو و سورەوہکراو یان دورکەوتنەو لەو خواردنانەى کە رێژەى شەکرى زۆر تێدايە. پێویستیشە (کاھو، کەلەرم، قەرنابیت، تور، شیلم، بروکلى و تەرەتیزە) نەخورین، چونکە کارى غودە تەمەل دەکات، بەلام بکولێنرێن کاریگەرەکەى کەمتر دەبێتەو و ئاساییە بخورین. لەبەرانبەریشدا خواردنى ئەو خۆراکانەى کە مادەى ریشالى زۆر تێدايە. ھەروەھا لە پاش شوشتنى دەم و ددان، بە (۲) پەرداخ ئاو غەپغەپە بکریت بۆ نەھێشتنەوى مادەى فلۆراید بە ددانەو. لەروى دەرونیشەوہ پێویستە کەسەکە دوربکەوێتەو لە خەفەت و دلەراوکی. ھەروەک لەکاتى ھەست کردن بە نیشانەکانى نەخۆشیەکە پێویستە کەسەکە سەردانى پزىشكى پسپۆر بکات بۆ شىکاری خوین و وەرگرتنى چارەسەر.

لە پێناو تەندروستی منالەکەت ئاگات لەم 9 خالە بێت

■ نەوزین

منال بە بەردەوامى پێوستى بە گرنگیپێدان و چاودێرى ھەيە، بەتایبەت لەروى تەندروستیەوہ، بۆ ئەوێ بە شپۆھەيەكى باش گەشەبکات و بە جەستە و دەرونیکی تەندروستەوہ پێیگات.

گۆشارى (حیاتک)ى عەرەبى، لە بابەتێکدا ئامازەى بە ۹ خال داوہ کە گرنگە پەرورەدەکاران لە منالاندا رەچاوى بکەن، بەتایبەت لەروہ تەندروستیيەکەيەوہ. خالەکانیش ئەمانەن:

- ۱. زو نوستن پێویستە ھەر لە منالیەوہ، تاکەکان رابھێنرێن بەوہى لەکاتێكى زوى شەو دا بخەون، ئەمەش بەھۆى ئەو سود و کاریگەرییە باشانەى ھەيەتى بۆ جەستە، بەتایبەت بۆ تەمەنى منالى.
- ۲. جلوہرگی گونچار پێویستە منال رابھێنرێت کەبەپێى کەشووہوا و وەرزەکان جلوہەرگ بپۆشێت، بەشپۆھەيەک لە وەرزە ساردەکان دا جلى ئەستور و لە گەرمەکان دا جلى تەنک لەبەر بکات.
- ۳. دانیشتن لەبەردەم شاشە پێویستە لێنەگەڕێت منالەکەت بۆ ماوہيەكى زۆر بە دیار تەماشاکردنى شاشەوہ بەسەر ببات، ئیتەر چ شاشەى تەلفزىۆن بێت یان ھى کۆمپیوتەر و تابلیت و مۆبايل و ئامێرە

بۆ بکەن و ئاگایان لە تاي منالەکیان بێت، خو ئەگەر جۆرەکە قورس بو، ئەوا پێویستە بیبەنە نەخۆشخانە و پزىشک ببینێت. ۹. بەتەنیا جیھێشتنى منال ئاگاداریە کە منال بە تەنیا لەمالەوہ بەجێنەھێلێت، ئەویش بەھۆى ئەوہى نەوہکو کاریک بکات ببێتە ھۆکارى کارەسات و روداوى ناخۆش و دلتەزێن.

۸. ھەلامەت یەکیکە لەنەخۆشیە بەربالۆھەکان کە توشى منال و گەورەش دەبێت، کاریگەرکەشى بەپێى جۆر و رادەى نەخۆشیەکە دەگۆرێت. ئەوہى گرنگە بۆ دایکان و باوکان، ئەوہیە کە ئاگادار بن لە جۆرى ھەلامەتەکە، بەشپۆھەيەک ئەگەر ئاسان بو، ئەوا لەمالەوہ چارەسەرى پێویستى

پێویستە لە قوتابخانەش درێژەى ھەبێت بەوپیئەى منالان کاتێكى زۆر لە قوتابخانە دەبن. بۆ ئەمەش پێویستە لەگەل ئیدارەى قوتابخانە و مامۆستایان قسە بکەن و دەرمانى پێویست لە قوتابخانەکەدا دابنێن بۆ منالەکان و ھەروەک ئاگاداریان بکەنەوہ بۆ ئەوہى لەکاتى توندبونى حالەتەکان دا رەوانەى نەخۆشخانەیان بکەن.

ژنان له پارلمان دا کۆتا و له حکومت دا پهراویز

له پۆسته ئیداری و حکومییهکان دا ژنان پشکیکی که میان بهردهکهویت

نەوزین

جگه له پارلمانی کوردستان، هیچ جومگهیهکی تری دهسهلات له ههڕیمی کوردستان دا نییه که رۆل و پێگهی ئهوتۆی تیدا به ژنان دراییت، ئهوهی له پارلمانی دا ههیه، به پشت بهستن به سیستهمیک کراوه که ناوی «کۆتا»یه.

له ههڕیمی کوردستاندا، ئهگهڕچی رێژهی ژنان زۆرجار وهها وێنا دهکریت که زیاتره له پیاوانه، بهلام ئههه هیچ کاری لهسهر ئهوه نهکردوه رۆلێک به ژنان بدرییت بهقهدهر ژمارهکیان بێت،

بهتایبهت له دهسهلات و ناوهندهکانی بپار دا. لهههڕیمی کوردستان دا و لهو سێ دهسهلاتهی که ههیه، تهها له یهکهمینیان دا که دهسهلاتی یاسادانانه، ژماره و رێژهی ژنان تارادهیهک بهرچاوه، ئهوه دو دهسهلاتهکهی تر (جێبهجێکردن و دادوهی)، رێژهی ژنان تیایدا یان ههڕ نییه یان زۆر کهمه. بهپێی ئهوه یاسایه که پارلمانی کوردستان دهڕیکردوه، پێویسته ٣٠٪ کورسیهکانی پارلمان به ژنان بدرییت، بهپشت بهستن به سیستهمیک که به «کۆتا» ناودهبرییت. لهمباریهوه، د. چۆمان ههردی،

مامۆستای زانکۆ و بهڕیوهبهری سهنتهری جێنهدر بۆ گهشهپێدان له زانکۆی ئهمهریکی له عێراق - سلێمانی، رهخنه له سیستهمی کۆتای ٣٠٪ی ئهگرت بۆ ژنان و داوا دهکات لایهه سیاسیهکان رێگه بدن که ژنان له ههڕ سێ دهسهلاتهکهدا به قهبارهی خۆیان له کۆمهڵگادا بهرپرسیاریتیا پێددرییت. د. چۆمان ههردی، له لێدوانیکیدا بۆ (دهنگی ئهمهریکا)، باسی لهوه کرد که «له پۆسته ئیداری و حکومییهکان دا ژنان پشکیکی که میان بهردهکهویت، له کاتیکدا بپاری (٢٥١٣)ی ئهنجومهنی ئاسایشی تهوهیهکگرتوهکان جهخت

لهوه دهکاتهوه که ژنان دهبییت بهشدارین له حکومرانی دا.» ئهگهڕچی پارلمانی کوردستان ئهوهی بۆ خۆی دیاریکردوه که ٣٠٪ی کورسیهکانی به ژنان بدات، بهلام هیچ دهزگا و دهسهلاتیکهی تری بههمان یاسا و بنهماوه پابهند نهکردوه، بهوهۆیهشهوه له دهسهلاتی جێبهجێکردن دا که حکومهته، تهها یهک وهزیری ژن ههیه، له ئهنجومهنی دادوهیش دا و لهکۆی پێکهاتهکانی دا، ژمارهی ژنان له پۆسته بالاکان دا، له نهجهکانی دهست تێناپه پ. له پۆستهکانی خوارهوی ئهم دو دهسهلاتهشدا، ژمارهی ژنان له پۆستهکان دا لهکهمی دا به پۆستهکانی

دارتاشهکهی نواندن

نەوزین، شاران بهرنجی

ژنیک بهقهده شاخیک بلند، پڕ له جوانی و لێهاتویی، مێژویهکی جوان و پڕ له هونهری ههیه، ئهم ژنەش کهسی دیکه نیه جگه له (بهدیعه دارتاش).

ناتوانی ناوی هونهری شانۆ له کوردستان

و بهتایبهت سلێمانی بێنیت و باس له (بهدیعه دارتاش) نهکهی، چونکه ئهوه یهکێکه له دیرینترین هونهرمهاندانی ئهکادیمی ئهوه بواره. (دارتاش) له سالێ ١٩٤٦ له گهڕهکی مهلهکهنی شاری سلێمانی هاتۆته بون، دهڕچوی بهشی شانۆی ئهکادیمیای هونهره جوانهکانی بهغدايه له سالهکانی

١٩٧٢-١٩٧٣. بۆ ماوهی ٢٢ سال له پهیمانگای هونهره جوانهکانی شاری سلێمانی مامۆستا بوه، چوارده سالان سهڕۆکی بهشی شانۆ بوه. له سالێ ٢٠٠٣ بهداوه له بهشی سهڕهڕشتیاری پهروهرده دا کار دهکات. لهبارهی چۆنیهتی خۆیندنی هونهر، (بهدیعه) ئاماژه بهوهدهکات که بهرێکهوت روی لهو بواره کردوه و سههرتا نهیزانیوه ئهم کۆلێژێ کارێ جیه، بهلام لهڕیگهی (م. ئیبراهیم جهلال)وه بهو بهشه ئاشنا بوه. ئهوهش دهگرتێتهوه که هاتوهتهوه، باوکی بهوهۆیهی شیوعی بوه و بیبری کراوه بوه، زۆر پشتیوانی کارهکهی کردوه و پێتوتوه «دهبیته دایکی میللهت»، بهلام کهسوکارهکهی تری تانهیان لێداوه و پێیان کهمبوه که لهو بهشه بخوینیت، چونکه ئهوکاته هونهر به عیبه و سوک تهماشاکراوه. باس لهوهشدهکات ئهوه و کچیکێ دیکهی کریستیان، تاکه دو کچی بهشهکهی خۆیان بون و خۆیندکارهکانی دیکه ههموی کۆر بون. (بهدیعه دارتاش) بهو تهمهنهوه هێشتا تههاپه و پڕۆسهی هاوسهرگیری ئهنجام نهداوه، دهربارهی ئهجمانهدانی پڕۆسهی هاوسهرگیریش دهلێت: «باوهرم به قیسمهت و نسبه، به دهستی خۆم نهپوه، خۆشم لهو مرقانه نهپوم ههول و ههلهپهه بۆی ههییته، ئهگینا ئهوهندهی من لهگهڵ پیاواندا هاوڕێ بوم، لهگهڵ کچاندا وا نهپوم، بهلام پهشیمانیش نیم، ژیانی خۆم زۆر خۆشدهوێت.» ئهوه ئاماژهش بهوه دهکات که هونهر

یهکێک لههۆکارهکان بوه که نهچێته ناو پڕۆسهی هاوسهرگیرییهوه «بهلێ بێگومان هونهر هۆکار بو، بهلام هونهر بۆشایهکی گهورهشی له ژیاانم دا پڕ کردهوه.» ههڕ لهبارهی پهپوهندی سۆزداریهوه له ژیااندا، دهلێت: «هیچ گهنجیک نییه له ژیااندا که تموخی نهبییت له قوناغیکێ ژیااندا، منیش وهک خۆم دهگوتجیت خهلهک ههوبییت تهمننای ئهوهم کردبییت که بۆ یهک ببین، خهلهکیش ههپوه تهمننای کردوه که من بۆ ئهوه بیم، هی واش ههپوه پێی وتوم، من وتومه نا! خۆشم نازانم هۆکار چی بوه؟! که تهخهپوچم کرد ئهوهندهیان پێتوتم تۆ وایت و تۆ وایت غورێکم توش بوبو، خۆشم ههستم به جوانی خۆم نهدهکرد.» سهبارت به نازناوی (دارتاش) که کهی و چۆن ههلیگرتوه، دهلێت: «وشهی دارتاشم لهلا زۆر پیرۆزه، به رهحمهت بیت بهپێوههرێکی ئافرهتمان ههپو له ئامادهیی کچانی سلێمانی، (ست درهخشانی شێخ حهفید)، من ناوم بهدیعه عهبدوللا حهسهنه، مامۆستایهکی تریش ناوی بهدیعه مهحوی بو، دروستیمان بو، ههردوکمان جێگهی ست درهخشان بوین، رۆژیکیان وتی: بهدیعه؟ ههردوکمان وتان: بهلێ! وتی: بهدیعه دارتاش تۆ ئالیم، بهدیعه مهحوی دهلیم! لهوساوه نازناوی دارتاش بهسهرما بپا».

* سهراچاوه:
- ویکیبیدی
- چاپێکهوتنی گروپی گولنار

دهربارهی نەوزین

نەوزین، رۆژنامهیهکی سهربهخۆی تاییهتیهمنه به پرسهکانی ژنان، مانگانه لهلایه رادیۆی دهنگ له گهرمیان بلاودهکریتهوه. یهکهم ژمارهی له ٢٦/١٢/٢٠١٦ دهڕچوه.

رادیۆی دهنگ، پڕۆژهیهکی میدیایی سهربهخۆیه له نارچهی گهرمیان، له (٢٠١٠)وه به پهخشی رادیۆیهکی لۆکالی دهستی پێکردوهو پاشان وێساییتیکێ داناه. رۆژنامهی (نەوزین) یهکێکه له چالاکیهکانی پڕۆژهی رادیۆی دهنگ به پالێشتی سندوقی نیشتمانی بۆ دیموکراسی (NED) ئهمهریکی. رۆژنامه نوسانی ئهم رۆژنامهیه، ژمارهیهک کچن کهپیشتر خولی راهبناانان لهلایه رادیۆی دهنگهوه بۆ ئهجمادراوهو زۆرینهیان پیشتر کاری رۆژنامهوانیان نهکردوه.

بۆ پهپوهندیکردن به رۆژنامهکهوه

تهلهفۆن:
٠٧٤٨٠٢٠٧٤٠٠

ئیمیل:
nawzhinnewspaper@gmail.com

فیسبوک:
nawzhinnewspaper

دهتوان لهمالپهپی رادیۆی دهنگ کۆپی ئیلیکترۆنی ژمارهکانی رۆژنامهکه ببینن

www.radiodang.org

خەمەكانمان بىيىن

بەشىك ئە كارە فۆتوگرافىيەكانى گروپى كچانى فۆتوگرافەر ئەگەرمىيان

فۆتو: سازگار عەبدولپەھمان

فۆتو: ھاۋزىن مەمدى

فۆتو: دەشنى رۆستەمى

فۆتو: ئاسيا حسيىن

فۆتو: ئەفەين حەسەن